

USPJEŠNI PROJEKTI EUROPSKOG DOMA VUKOVAR

Tijekom 2019. godine u partnerstvu s vrtićima i osnovnim školama provedena su dva projekta edukacije o važnosti brige za okoliš

KONFERENCIJA „ENERGETSKA OBNOVA VIŠESTAMBENIH ZGRADA“

Od 2015. godine objavljeno je pet poziva za energetska obnova javnih i višestambenih zgrada, a početkom 2020. godine očekuje se objava novog poziva

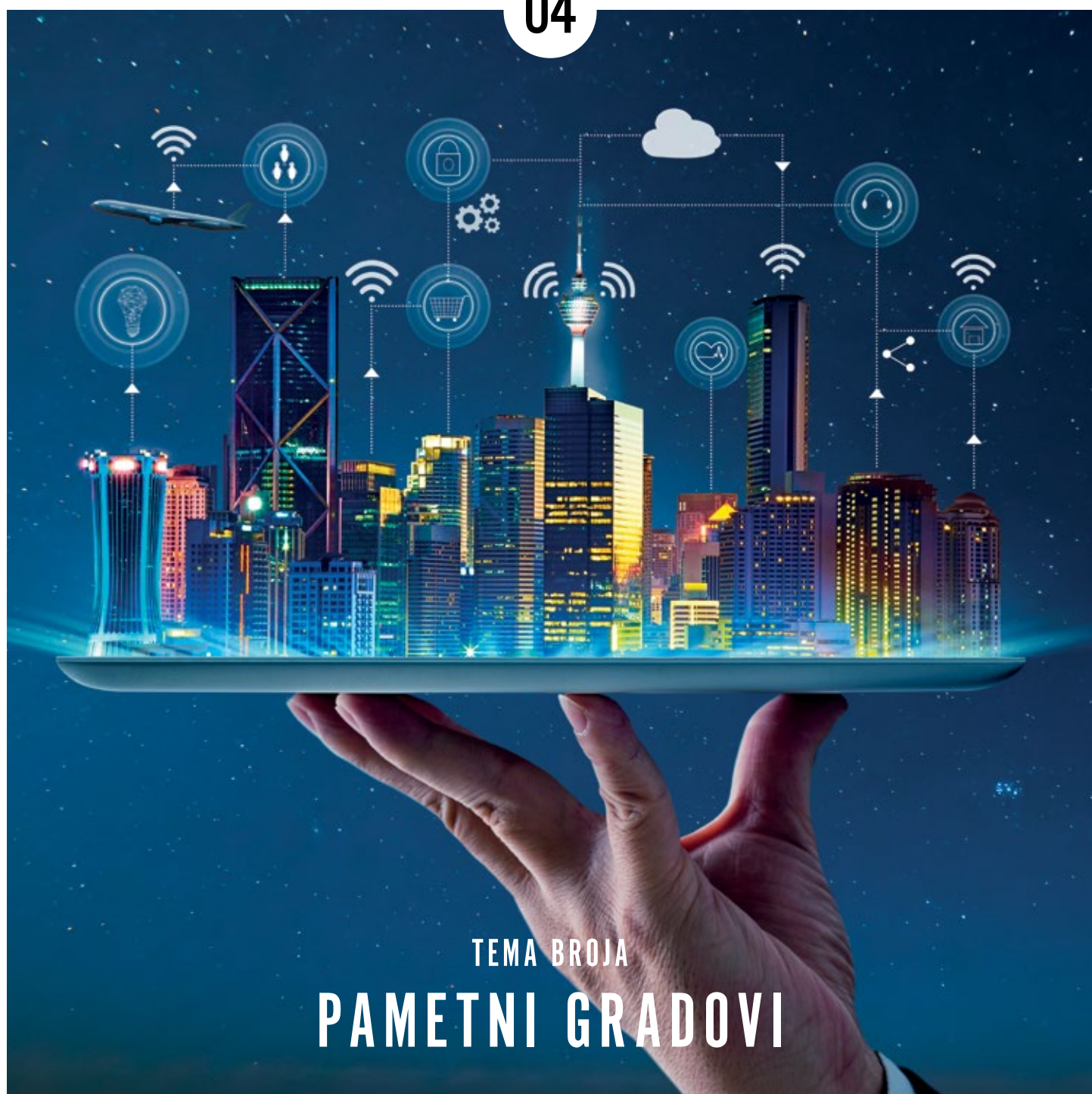
UPOZNAJTE NAS

Sektor za energetska učinkovitost broji 20 zaposlenika koji djeluju unutar dviju službi, a njihov je prioritet pružiti pomoć korisnicima

F O N D Z I N

Magazin Fonda za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost

04

TEMA BROJA

PAMETNI GRADOVI

Sretan Božić i uspješnu 2020.

4
UVODNIK

6
NOVOSTI

TEMA BROJA

10 PAMETNI GRADOVI

Gradani, tvrtke i županije okreću se čistom prometu

NISAM ZA BACIT'
EUROPSKI DOM VUKOVAR

16

20

MI TO MOŽEMO

26

ZELENA EKONOMIJA
ENERGETSKA OBNOVA
VIŠESTAMBENIH ZGRADA

32

EKORPORATIVNO

36

UPOZNAJTE NAS

38

EDUKATIVNO ZABAVNE STRANICE

S A D R Ž A J

I M P R E S S U M

FONDZIN

časopis Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost

IZDAVAČ

Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost
Radnička cesta 80, 10000 Zagreb

UREDNIČKI KOLEGIJ I SURADNICI

Anamarija Brstilo
Marina Bujan
Ante Gudelj
Sunčana Matić
Ratko Mavar
Ojdana Rajić Azinović
Lidija Tošić
Jasmina Trstenjak

©2019. Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Sva prava pridržana. Za umnožavanje u bilo kojem obliku, iznajmljivanje, priopćavanje javnosti u bilo kojem obliku uključujući internet, kao i predaivanje na bilo koji način bilo kojeg dijela ili ove publikacije u cijelosti, potrebno je zatražiti pisano dopuštenje nositelja prava.

Kraj godine koji se bliži dobra je prilika za osvrnuti se na sve učinjeno tijekom godine. Kad je u pitanju Majka Priroda, uvijek možemo i moramo bolje – to dugujemo naraštajima koji dolaze. Jeste li znali da se u vrijeme blagdana količina otpada povećava za tridesetak posto te da se, uz otpad od hrane, najviše baca papira, kartona i plastike koji nastaju kao nusproizvod blagdanskog darivanja? Zato smo u našoj prigodnoj edukativnoj kampanji pokazali kako je moguće održati božićnu čaroliju i istovremeno brinuti o okolišu i to upravo smanjujući korištenje papira za umatanje. Jer i bez ukrasnog papira dar u srce dira.

U drugoj polovici studenog obilježen je Europski tjedan smanjenja otpada (The European Week for Waste Reduction). Radi se o međunarodnoj inicijativi koja putem različitih aktivnosti, kampanja i programa nastoji uključiti vlasti, tvrtke, civilni sektor i građane u razumijevanje i prihvaćanje prednosti održivog gospodarenja otpadom.

A koliko su naše jedinice lokalne samouprave okrenute prema održivom razvoju i rješenjima *smart city* vidjelo se na javnom pozivu koji je objavio Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Radi se o sveobuhvatnom programu s ciljem integracije tehnoloških rješenja za ostvarenje održivog razvoja, učinkovite infrastrukture, primjene energetske učinkovitosti i poboljšanja kvalitete života. Interes je bio toliko velik da je u svega nekoliko dana premašen ukupan raspoloživ iznos financijskih sredstava. Neki od dobrih primjera takvih projekata predstavljeni su u temi ovog broja.

Donosimo i izvještaj s konferencije „Energetska obnova višestambenih zgrada“. Početkom prvog 2020. godine očekuje se objava novog poziva, a Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja u tu je svrhu u prvoj fazi osiguralo minimalno 152 milijuna kuna. Konferencija je bila prilika za sve koji žele obnoviti svoje višestambene zgrade da dobiju potrebne informacije od struke, ali da im iskustva prenesu i upravitelji koji su dosad bili uključeni u proces. Upravitelji zgrada i dalje će moći računati na stručnu pomoć Fondovog Sektora za energetske učinkovitost koji je zaslužan za visok postotak prolaznosti prijavljenih projekata, čak 92 posto na prošlom javnom pozivu.

Nadovezujući se na to u ovom broju vam predstavljamo Fondov Sektor za energetske učinkovitost unutar kojeg djeluju dvije službe. Sektor trenutno broji dvadeset zaposlenika, a njihovi su primarni ciljevi analiziranje ušteda i valoriziranje učinaka projekata koje Fond sufinancira, jednako kao i odabir, financiranje i praćenje projekata za koje se ocijeni da svojom kvalitetom udovoljavaju kriterijima Fonda.

Svijetli primjer edukacije najmlađih građana u ovom nam broju dolazi iz Vukovara. Europski dom Vukovar osigurao je sredstva za dodatnu edukaciju najmlađih sugrađana o važnosti brige za okoliš. Tijekom 2019. godine u partnerstvu s vrtićima i osnovnim školama s područja grada Vukovara provedena su dva projekta „Lajkaj ovo, staro kao novo“ i „Novo ruho starom namještaju“. Cilj projekata dugoročan je i pozitivan utjecaj na podizanje svijesti djece o važnosti brige za okoliš i recikliranja kao neodvojivog i veoma značajnog aspekta brige o okolišu. Nadamo se da će Europski dom Vukovar potaknuti i druge hrvatske gradove i zajednice na slične napore kako bi ostvarili ekološke, ali i edukativne rezultate. Još jedan hvalevrijedan primjer dolazi iz Čakovca gdje djeluje socijalna zadruga Humana Nova Čakovec. Inicijativa potiče zapošljavanje osoba s invaliditetom i drugih društveno isključenih osoba kroz proizvodnju i prodaju kvalitetnih i inovativnih tekstilnih proizvoda od ekoloških i recikliranih materijala za domaće i inozemno tržište.

Što se sve može dogoditi kad se pojedinci ujedine, pokazuje nam primjer inicijative „Zlarin bez plastike“. Zlarin je tako u ljeto 2019. godine postao otok bez plastike za jednokratnu upotrebu pritom potičući i druge zajednice da pokrenu i uvedu promjene nužne za prijelaz na kružnu ekonomiju i održiv način života. U samo dva ljetna mjeseca Zlarin je uštedio čak 162.000 plastičnih predmeta za jednokratnu upotrebu u odnosu na 2018. godinu. Dio proizvoda zamijenjen je kompostabilnim alternativama, a uz to je tijekom ljeta proveden velik broj edukacija i projekcija dokumentarnih filmova za djecu i odrasle na otoku.

Da ne bi sve ostalo na pojedincima, brinu se odgovorne kompanije koje svojim primjerom pokazuju na koji se način sljubljuju poslovna učinkovitost i odgovorno ponašanje prema okolišu pa tako predstavljamo dobre prakse lanca trgovina Kaufland Hrvatska i kompanije McDonald's Hrvatska.

Neka vas teme koje vam donosimo inspiriraju, motiviraju i potaknu da uložite više truda u brigu o okolišu u godini koja je pred nama. Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost u tome će vam rado pomoći i biti partner na putu ka održivom i odgovornom ponašanju prema prirodi. Želimo vam mirne i vesele blagdane te uspješnu novu 2020. godinu.

ENERGETSKA OBNOVA MINERVE – NAJVEĆEG PROJEKTA U HRVATSKOJ

Početak rujna organiziran je obilazak gradilišta Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Minerva u Varaždinskim Toplicama. Energetska obnova Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju predstavlja najveći projekt energetske obnove javnih zgrada u Hrvatskoj te se financira sredstvima Europskog fonda za regionalni razvoj. Ulaganje je, nakon provedenog postupka javne nabave radova, vrijedno 82,5 milijuna kuna. Godišnja potrošnja primarne energije u objektu Minerva smanjit će se za 59,66 posto, emisija CO2 smanjit će se za 58,44 posto, a zgrada će iz energetskeg razreda E prijeći u energetske razred A+.

Uskoro se počinje i s radovima na izgradnji novog objekta, Nacionalnog rehabilitacijskog centra za osobe s ozljedama kralježničke moždine, koji je vrijedan 107 milijuna kuna, a u obnovu kreću i drugi objekti Specijalne bolnice tako da ukupna vrijednost ulaganja iznosi 240 milijuna kuna.

FOND SUDJELOVAO NA 3. MEĐUNARODNOM ENERGETSKOM FORUMU

Ove je jeseni u Splitu održan 3. Međunarodni energetske forum na kojem je sudjelovao predstavnik Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti Mario Mihetec u okviru panela „Europa i Hrvatska: pogled na solarnu energiju”. O aktualnim energetske pitanjima raspravljalo se na tri panela i to o globalnim energetske trendovima i predviđanjima, zatim o inicijativi triju mora i europske energetske trendovima, dok je treći panel pokušao rasvijetliti europske i hrvatske poglede na solarnu energiju.

Solarna energija najpopularniji je izvor energije u Europi, a očekuje se da će solarna energija do sredine 2020-ih godina postati uvelike konkurentna zahvaljujući bržim tehnološkim napredcima i snažnijom političkom podrškom te da će Hrvatska, koja uvozi 50 posto potrebne energije, do 2030. godine razviti više od 3.000 megavata kapaciteta za proizvodnju električne energije iz solarnih izvora.

OTVOREN NATJEČAJ „PROJEKTIRANJE I IZVOĐENJE RADOVA SANACIJE JAME SOVJAK“

Početak listopada na Elektroničkom oglasniku javne nabave RH (EOJN), Službenom listu EU te na stranicama Fonda kao naručitelja objavljen je natječaj za projektiranje i izvođenje radova sanacije jame Sovjak. Projekt financira Europska unija u iznosu do 85 posto dok preostala sredstva osigurava Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Zainteresirani subjekti mogli su se javiti na nadmetanje vrijedno više od 270 milijuna kuna.

Ugovor za projektiranje i izvođenje radova sanacije prvi je od četiriju ugovora potrebnih za provođenje projekta „Sanacija lokacije visoko- onečišćena opasnim otpadom - jama Sovjak”, a Fond namjerava objaviti i natječaje za preostala tri ugovora potrebna za provedbu projekta: za nadzor, voditelja projekta i odnose s javnošću.

ZA LJEPŠU NAŠU! NA SAJMU EU FONDOVA U ŠIBENIKU

U Šibeniku je početkom listopada, uz potporu Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, održan sajam u sklopu „Regionalnih dana EU fondova” na kojem su građani mogli saznati brojne informacije o programima i projektima sufinanciranih europske sredstvima. Konferencija je okupila više od 700 sudionika koji su sudjelovali na panelima, predavanjima i radionicama s ciljem informiranja svih dionika o aktualnostima politike ravnomjernog regionalnog razvoja i mogućnostima financiranja lokalnih i regionalnih razvojnih projekata sredstvima iz EU fondova.

Na štandu Fonda građani su mogli saznati više o važnosti odvajanja otpada i informativno - edukativnom projektu „Za ljepšu našu!”.

PREDSTAVLJEN PROJEKT AIRQ

Na okruglom stolu o kvaliteti zraka u sklopu 11. nacionalnog znanstveno-stručnog skupa s međunarodnim sudjelovanjem „ZAŠTITA ZRAKA 2019” predstavljen je projekt AIRQ – Proširenje i modernizacija državne mreže za trajno praćenje kvalitete zraka. Projekt provodi Državni hidrometeorološki zavod u suradnji s Institutom za medicinska istraživanja i medicinu rada. Na okruglom je stolu sudjelovala voditeljica projekata u Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost dr.sc. Nirvana Franković Mihelj uz ostale stručnjake na području energetike i zaštite okoliša. Cilj je ostvariti značajan pomak i osigurati unaprjeđenje u kvaliteti zraka za sve građane Hrvatske, pružiti potporu implementaciji zakonodavnog okvira u području kvalitete zraka i okoliša te osigurati izgradnju pet novih i modernizaciju 19 postojećih mjernih postaja.

18 MILIJUNA KUNA ZA FOTONAPONSKE ELEKTRANE U TURIZMU

Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost objavio je Javni poziv za sufinanciranje novih fotonaponskih elektrana (FNE). Registriranim iznajmljivačima i obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG) na raspolaganju je 18 milijuna kuna za projekte ugradnje fotonaponskih sustava. Ovisno o lokaciji nekretnine, moći će se dobiti 40, 60 ili 80 posto bespovratnih sredstava, odnosno do 70.000 kuna za iznajmljivače te do 200.000 kuna za OPG-ove. Uz to, Fond će sufinancirati i stručni nadzor nad provedbom projekta, uz uvjet da su svi troškovi nastali nakon objave poziva.

Turisti sve više traže smještaj i usluge koje vode računa o održivom korištenju prirodnih resursa te je to, uz sve ekološke benefite, jedna od mogućnosti da iznajmljivači svoju ponudu prilagode uvjetima tržišta.

RAZMJENA ISKUSTAVA S REPUBLIKOM KOREJOM

U Zagrebu je krajem listopada u suradnji Fonda i Korea Business Centera (KOTRA) održan seminar o Gospodarenju otpadom u Republici Koreji. Na seminaru je zamjenica direktora Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost Alenka Košiša Čičin-Šain istaknula kako je Hrvatska, kao i ostale članice EU, zacrtala vrlo ozbiljne ciljeve kad je u pitanju zaštita okoliša, prije svega kroz cirkularnu ekonomiju i održivo gospodarenje otpadom te kako će korejske iskustva biti od pomoći u pronalaženju načina za implementaciju u Hrvatskoj. Otpad od hrane istaknut je kao jedan od najvažnijih izazova u problematici gospodarenja otpadom, a sudionicima je predstavljena regulativa vezana upravo za otpad od hrane i njegovo pravilno odvajanje koja je Republici Koreji omogućila da postane vodeća sila na području gospodarenja otpadom.

POČINJE SANACIJA OSJEČKOG ODLAGALIŠTA OTPADA NEMETIN

Projekt sanacije i zatvaranja odlagališta neopasnog otpada Nemetina vrijedan 37,8 milijuna kuna koji bi trebao biti završen u sljedećih 13 mjeseci, predstavljen je na osječkom Građevinskom i arhitektonskom fakultetu. Projekt se u 85 postotnom iznosu financira iz europskog Kohezijskog fonda, 10 posto sredstava osigurao je Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, a preostali dio platit će se iz osječkog gradskog proračuna. O važnosti provedbe projekta uz zamjenika gradonačelnika Borisa Piližotu govorili su i ministar zaštite okoliša i energetike Tomislav Čorić te zamjenica direktora Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost Alenka Košiša Čičin-Šain.

Na odlagalištu Nemetin neopasni građevinski i glomazni otpad odlagao se od 1990. do 2011. godine te je u tom razdoblju na površini od 7 hektara odloženo 366 tisuća kubnih metara otpada.

DIONICI PROJEKTA FIRESPOL NA KONZULTACIJAMA U FONDU

Krajem studenog u Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost okupili su se dionici uključeni u projekt FIRESPOL (Financijski instrumenti u projektima obnovljivih izvora energije) radi daljnje razrade aktivnosti koje će biti sastavni dio budućeg Akcijskog plana. Tom je prilikom predstavljen hrvatski primjer dobre prakse Energetski crowdfunding za gradove i građane, Zelene energetske zadruge te primjeri energetskih zajednica i građanskih inicijativa u korištenju OIE u europskim zemljama partnerima projekta FIRESPOL.

Okupljeni predstavnici raznih hrvatskih institucija, ministarstava, tvrtki i banaka zajedno su se složili o nužnosti formiranja modela financiranja projekata u području obnovljivih izvora energije kojima bi se olakšalo djelovanje energetskih zadruga s ciljem ulaganja u održive projekte s pozitivnim utjecajem na društvo i okoliš te poticanja razvoja lokalnih zajednica.

NAGRADE ZA NAJUSPJEŠNIJE AKCIJE ČIŠĆENJA OKOLIŠA

Zamjenica direktora Fonda Alenka Košiša Čičin-Šain članovima Športsko-ribolovne udruge Odra, Kulturno-umjetničkog društva Čiče, udruge Agroeduka i Dobrovoljnog vatrogasnog društva Novo Čiče uručila je treću nagradu za akciju čišćenja okoliša koja se dodjeljuje u sklopu Coca-Colinog društveno odgovornog projekta „Od izvora do mora“. U ovogodišnjim akcijama koje su od travnja do kraja listopada organizirane u Velikoj Gorici, Čakovcu, Svetoj Nedelji, Ližnjanu, Marčani, Sisku, Buzetu, Novom Vinodolskom, Lokvama i Omišu te na otocima Krku, Prviću i Olibu više od 780 sudionika prikupilo je gotovo 15 tona otpada.

Tri udruge u čijim je akcijama prikupljeno najviše otpada po sudioniku Coca-Cola je nagradila novčanim nagradama.

FOND SUDJELOVAO NA MEĐUNARODNOJ KONFERENCIJI "ADRIATIC WOOD DAYS 2019"

U Dubrovniku je održana 5. Međunarodna konferencija iz područja šumarstva, prerade drva, energije iz drva, gradnje drvom, proizvodnje namještaja i pripadajućih kreativnih industrija. Značajno mjesto među temama zauzele su biomasa te obnovljivi izvori energije. Ispred Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost na konferenciji je sudjelovala voditeljica projekata dr.sc. Nirvana Franković Mihelj te se osvrnula na aktualnu raspravu o dugoročnoj niskougličnoj strategiji i cilju postizanja klimatske neutralnosti Europske unije u 2050. godini.

Europska komisija najavila je predstavljanje prvog zakona o klimi koji će uključiti cilj klimatske neutralnosti 2050. godine te osnivanje novog Fonda za pravedan prijelaz na niskouglični razvoj.

FOND OBJAVIO DVA NATJEČAJA ZA SUFINANCIRANJE VRIJEDNA 10 MILIJUNA KUNA

Fond 2019. godinu zatvara objavom dvaju novih natječaja za sufinanciranje vrijednih 10,8 milijuna kuna. Prvi je namijenjen javnim ustanovama za poticanje projekata korištenja obnovljivih izvora energije, a drugi udrugama za projekte ponovne uporabe ili čišćenja podmorja. Nakon što je ove godine s 49 milijuna kuna potaknuo korištenje obnovljivih izvora energije u obiteljskim kućama te kod registriranih iznajmljivača i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji imaju smještajne kapacitete, Fond je početkom prosinca objavio natječaj kojim takve projekte želi potaknuti i u javnim ustanovama. Najmanji je iznos sufinanciranja po pojedinom projektu 20.000 kuna, dok je maksimalan iznos 60.000 kuna. Za provedbu programa ukupno je osigurano 800.000 kuna.

Fond je u 2019. godini ukupno dodijelio 250 milijuna kuna bespovratnih sredstava za više od 1.700 projekata.

Predsjednica Europske komisije Ursula von der Leyen

U MADRIDU ODRŽANA 25. KONFERENCIJA UN-A O KLIMATSKIM PROMJENAMA

U Madridu je u prvoj polovici prosinca održana 25. UN-ova Konferencija o klimatskim promjenama, poznata i kao COP25. Na konferenciji je sudjelovalo 196 zemalja potpisnica UNFCCC fondacijskog ugovora kako bi zajedničkim snagama radili na pravilima za provedbu Pariškog sporazuma i dali potreban zamah ostvarivanju još ambicioznijih ciljeva u predstojećim godinama.

Prema podacima WMO-a razdoblje od 2015. do 2019. godine jedno je od najtoplijih otkad postoje mjerenja što je i više nego očito s obzirom na to da smo svjedočili najvećim svjetskim požarima, uraganima te poplavama i iznimno hladnim zimama. Osim toga, od 1990. zimske temperature na Arktiku porasle su za 3 Celzijeva stupnja što utječe na rast razine mora i odumiranje koraljnih grebena.

Konferencija je ojačala globalno razumijevanje kako je porast temperature od 1,5 Celzijevog stupnja socijalno, ekonomski, politički i znanstveno sigurno ograničenje globalnog zatopljenja do kraja ovog stoljeća, a da bi se to postiglo, svijet mora početi smanjivati emisiju stakleničkih plinova na način da se do 2050. godine postigne neutralnost ugljika. Iz Posebnog izvješća o globalnom zatopljenju od 1,5 Celzijevog stupnja međuvladino vijeće za klimatske promjene istaknulo je da je taj cilj fizički moguć, ali da će zahtijevati neviđene promjene u načinu života te energetske i prometne sustavu. Hitnost aktivnosti za smanjenje emisije stakleničkih plinova zahtijeva više alata na nacionalnoj i podnacionalnoj razini kako bi se podržalo dionike u poduzimanju učinkovitih akcija. Uviđajući tu potrebu WMO je pokrenuo razvoj novog integriranog globalnog informacijskog sustava stakleničkih plinova (IG3IS) koji pruža okvir za razvoj i standardizaciju alata utemeljenih na promatranju koji mogu usmjeravati akcije smanjenja emisija.

75 zemalja na konferenciji se obvezalo provoditi dodatna smanjenja emisija do 2020. godine 2020. godine iako te zemlje čine manje od 10 posto svjetske emisije stakleničkih plinova.

Predsjednica Ursula von der Leyen koja je predstavljala Europsku komisiju na Konferenciji UN-a o klimatskim promjenama u svom je govoru istaknula: „Naš je cilj do 2050. godine postati prvi klimatski neutralni kontinent. Ako želimo postići taj cilj, moramo djelovati sad i moramo odmah započeti s provođenjem politika. Znamo da je za tu tranziciju potrebna smjena generacija.“

UPRAVLJATI SE MOŽE I DRUGAČIJE –
PAMETNIM RJEŠENJIMA

PAMETNI GRADOVI

Piše: Jasmina Trstenjak

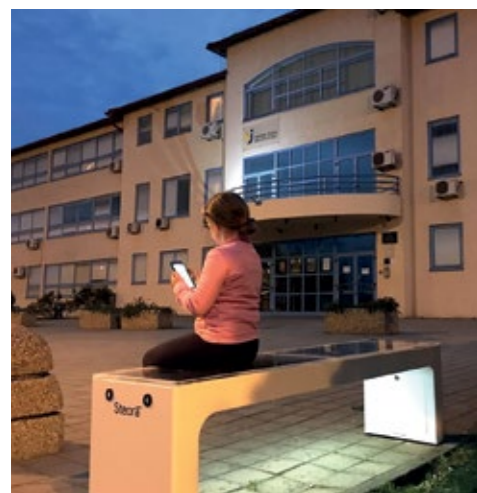
Hrvatski gradovi još uvijek ne mogu konkurirati urbanom području Europske unije kao što su Berlin Beč ili Amsterdam u kojima je tehnologija u službi kvalitete života, ali svakako napreduju. Od 128 hrvatskih gradova njih više od 40 investira u nove tehnologije, to jest to jest primjenjuje pametna rješenja. Gradovi Zagreb, Varaždin, Rijeka, Poreč, Pula, Karlovac, Rab, Bjelovar i Dubrovnik samo su neki od primjera urbane inovativnosti. Otvorili su pametne ulice, postavili pametne semafore, pametne klupe i pametnu javnu rasvjetu. Ti su gradovi pametni jer komuniciraju sa svojim građanima. Svojim su građanima na usluzi jer im uvođenjem pametnih tehnologija i kreiranjem novih urbanih usluga život čine jednostavnijim i kvalitetnijim, a sam grad održivim i samodostatnim s manje pritiska na promet, parkiranje, zrak te u konačnici i na budžet. U Makarskoj je, primjerice, zahvaljujući modernizaciji javne rasvjete račun za električnu energiju u tri godine prepolovljen s 1,2 milijuna na 600 tisuća kuna. Postavljeno je i oko 500 novih rasvjetnih stupova sufinanciranih sredstvima Fonda za zaštitu okoliša i energetike (FZOEU) te pametne klupe mladog poduzetnika Ivana Mrvoša. Makarska je digitalizirala i upravljanje javnim otpadom te uvela nekolicinu projekata koji doprinose konceptu pametnog grada.

CILJEVI STRATEGIJA PAMETNIH GRADOVA

Riječ „pametan“ u tom konceptu predstavlja puno više od brendiranja ili samog pridjeva kojim se, priznali ili ne, svi volimo kititi. Riječ je to iza koje stoji (ili bi trebao stajati) sustavno razrađen proces preobrazbe, promišljanja o budućnosti zajednice, usklađivanja interesa građana i gospodarstvenika, educiranja te naposljetku i kreiranja novih digitalnih usluga. Proces je to koji nije lagan, ali je nužan za grad i njegove građane, pogotovo u kontekstu globalne urbanizacije i rasta broja urbanog stanovništva. Više od pola svjetskog stanovništva živi u gradovima i malo je reći da to rezultira gužvama. Općeprihvaćena definicija koncepta pametnih gradova ne postoji, već varira ovisno o stupnju razvoja, resursima i spremnosti određenog grada (i zemlje) te njegovih građana na promjene. No, vizija i cilj tog koncepta koji kombinira više segmenata uvijek su isti: transformacija urbanih sredina kroz korištenje naprednih komunikacijsko-informacijskih tehnologija u atraktivne i održive sredine kako bi se zadovoljile potrebe građana i povećala učinkovitost gradskih usluga. Grad Pula među prvima je započeo s pametnim rješenjima kojima je povećao efikasnost gradske uprave te je ujedno pojeftinio. Bjelovar, primjerice, ima jak adut koji se zasigurno sviđa njegovim stanovnicima – aplikaciju preko koje građani, prvi u zemlji, mogu pratiti kako se troši proračunski novac. S obzirom na te i mnoge druge pogodnosti koje transformacija donosi, ali i s obzirom na pritisak na infrastrukturu napučenih gradova, ne čudi što sve više njih ulaže u pametna rješenja za rješavanje problema u prometu, okolišu i gradskoj upravi. Neki su otišli i korak dalje pa ulažu u cjelovite pametne strategije.

Da gradovi prepoznaju potencijale iskorištavanja pametnih tehnologija svjedoči i interes za natječaj FZOEU-a. Fond je, naime, 19. lipnja objavio Javni poziv za sufinanciranje projekata primjene koncepta pametnih gradova i općina. To je prvi put da je ove godine pokrenut takav sveobuhvatan program s ciljem integracije tehnoloških rješenja za ostvarenje održivog razvoja, učinkovite infrastrukture, primjene energetske učinkovitosti i poboljšanja kvalitete života. Fond je osigurao osam milijuna kuna, a ovisno o lokaciji grad ili općina mogli su dobiti 40, 60 ili 80 posto bespovratnih sredstava do najviše 200 tisuća kuna. Interes je bio toliko velik da je u svega pet dana premašen ukupni raspoloživi iznos financijskih sredstava. Na natječaj je pristiglo 258 prijava jedinica lokalne samouprave, a od 73 grada koliko je prijavilo projekte, sufinanciranje je ostvarilo njih 19. Ukupna vrijednost prijavljenih projekata veća je od devet milijuna kuna, a gradovi su za njih od FZOEU-a dobili 4,2 milijuna kuna. Najveći postotak sufinanciranja, 80 posto, ostvarili su Komiža, Glina, Hrvatska Kostajnica i Drniš koji je prijavio i dobio sredstva za dva projekta. Glina je sredstva dobila za projekt „Implementacija WebGIS programskog sustava“ ukupne vrijednosti 192,5 tisuća kuna, a Grad Đurđevac prijavio je sličan projekt vrijedan 249,8 tisuća kuna te ostvario sufinanciranje u iznosu od 40 posto. Kako je pojasnio đurđevački gradonačelnik Hrvoje Jančić, tim se projektom uvodi povezivanje baze podataka, odnosno informacijskog sustava za komunikaciju radi transparentnog i bržeg korištenja javnih usluga. Aplikacija će omogućiti jednostavnu prijavu uočenih problema, praćenja tijeka rješavanja problema, pregled svih prijavljenih problema i status u njihovoj realizaciji te pisanje komentara za svaku prijavu. Grad Zlatar ostvario je maksimalnih 200 tisuća kuna za svoj projekt „Smart-city Zlatar“ vrijedan pola milijuna kuna, kao i Bjelovar koji je prijavio projekt „SMART parking“ ukupne vrijednosti 850 tisuća kuna. Bjelovar je sufinanciranje ostvario i s projektom „Virtualni asistent za građane“ vrijednim 575 tisuća kuna. Taj grad priprema čak 12 projekata u ukupnoj vrijednosti od 21,8 milijuna kuna usmjerenih na digitalizaciju javnih usluga i poticanje mobilnosti, a u procesu su donošenja i strategije *smart city*. Grad Đakovo uz pomoć sufinanciranja FZOEU-a kreće u izradu Strategije razvoja pametnog grada. Grad Zaprešić također je započeo s pripremom Strategije razvoja pametnog grada s Akcijskim planom za razdoblje od pet godina. Zaprešić je možda mladi grad, ali s bogatim portfeljom. Iza sebe ima brojna pametna iskustva poput pametne klupe, punionice za električne automobile, sustava za praćenje kvalitete zraka u školama, brojača vremena na semaforima i slično.

Pametna klupa u Zaprešiću

Podzemni spremnici u Zaprešiću

DUBROVNIK – PREDVODNIK PAMETNIH GRADOVA U HRVATSKOJ

S druge strane, Dubrovnik strategiju već ima. On je jedan od rijetkih hrvatskih gradova s cjelovitom strategijom *smart city* u kojoj su definirali 17 osnovnih projekata. Dubrovnik je i ovogodišnji dobitnik nagrade 3D urbano planiranje za pametni i održiv grad u kategoriji „GDi Smart Society 2019“. Predstavili su najmoderniji sustav za upravljanje prostornim podacima u formatu 3D i 2D portala, prvi takav u Hrvatskoj. Također su ove godine prepoznati i kao najbolji grad u kategoriji pametnog grada na natjecanju koje provodi portal Gradonačelnik.hr u suradnji s medijskom kućom Hanza Media i agencijom Ipsos Puls. Dobiveno priznanje opravdali su brojnim projektima baziranim na strateškoj primjeni najmodernijih tehnoloških rješenja.

„Grad Dubrovnik sustavno ulaže u *smart city* projekte. Zasad ih još većinom financiramo sami, ali pratimo i prijavljujemo se na nacionalne i EU natječaje“, kažu u Upravnom odjelu za urbanizam, prostorno planiranje i zaštitu okoliša Grada koji je još krajem 2014. godine odlučno krenuo u smjeru pronalazjenja rješenja za najteže probleme koji muče sve građane i posjetitelje kao što su, primjerice, promet i gužve. Prije malo više od tri godine otvorili su prvu pametnu ulicu u Hrvatskoj. Bio je to tek početak suradnje s Hrvatskim Telekomom u sklopu projekta kandidature za titulu Europske prijestolnice kulture 2020. Dubrovnik je ljetos postao i jedan od prvih gradova na svijetu koji je s pomoću tehnologije Narrowband IoT uveo pametni parking u cijelo svoje područje. Projekt vrijedan 3,2 milijuna kuna započeo je u travnju, a završio u lipnju 2019. godine i samo je dio aktivnosti u sklopu krovno projekta „Dubrovnik Smart City“.

Dubrovački projekt car sharing sustava Avant2Go

„Prometne gužve, pogotovo oko stare gradske jezgre u samom centru grada, trebale bi se implementacijom sustava pametnog parkiranja značajno smanjiti, a s vremenom i postati dio povijesti. Dubrovnik ovim projektom postaje jedini u cijelosti pokriven grad tehnologijom *smart parking*, kao i grad s najvećim brojem parkirnih mjesta koja su obuhvaćena tim projektom. Projekt pametnog parkiranja ponajprije je u službi građana jer vozačima omogućava brži i jednostavniji pronalazak slobodnih mjesta, nudi im najbliža alternativna slobodna parkirna mjesta i navođenje do njih te pravičniju naplatu i kontrolu“, pojašnjavaju u Gradu u kojem se sustavno radi na rješavanju problematike gužve u prometu. U tom su segmentu pokrenuli razne projekte, prvenstveno usmjerene na sugrađane. Primjerice, projekt *car sharing* sustava Avant2Go. Sustav *car sharing* korištenje osobnog vozila čini jednostavnim i dostupnim. Ta usluga građane rasterećuje troškova kupnje, registracije, održavanja i osiguranja, gubitka njegove vrijednosti te dodatnih briga poput onih o punjenju goriva i traženju mjesta za parkiranje. Ključna je prednost to što se plaća samo stvarno korištenje vozila. Iako je riječ o inovativnom sustavu, u Dubrovniku ističu da je iznimno jednostavan za korištenje. Vozila se rezerviraju, otključavaju i plaćaju aplikacijom s pametnog telefona. Za početak će na raspolaganju biti 30 e-vozila, a

flota i broj lokacija na kojima se vozila preuzimaju i vraćaju s vremenom će se povećavati. Flotu čine električna vozila renomiranih svjetskih proizvođača, a najviše ih je modela Renault ZOE, najprodavanijeg električnog vozila u Europi. Dubrovnik implementacijom tog rješenja postaje pilot-projekt i ponovno prednjači u uvođenju novih tehnologija i pametnih rješenja.

„Ta će usluga pomoći rasterećenju prometne infrastrukture i parkirališta što nam je trenutačno jedan od osnovnih fokusa, a podrazumijeva i sve ostale pozitivne aspekte kojima Grad teži poput održivosti, energetske učinkovitosti i očuvanja okoliša“, ističu. Osim spomenutih pametnih projekata, u Gradu izdvajaju i pilot-projekt mjerenja kvalitete zraka u odgojno-obrazovnim ustanovama na području grada Dubrovnik, aplikaciju Dubrovnik Card koja modernizira pristup ponudi grada te projekt Pametni park koji se temelji na tehnologiji automatske regulacije navodnjavanja zelenih površina. Također, postavili su i tri solarne klupe na kojima se mogu puniti manji električni uređaji, interaktivnu platformu Dubrovačko oko za komunikaciju s građanima, sustav nazvan Brojač posjetitelja koji prati trendove kretanja ljudi u povijesnoj jezgri itd. Kad bismo sudili samo po Dubrovniku, ne bismo pogriješili s konstatacijom da su gradovi definitivno nova industrija 21. stoljeća.

KOPRIVNICA – ZELENI GRAD

Novim inovativnim iskoracima može se pohvaliti i Koprivnica koja je svoja pametna rješenja usmjerila prema zaštiti okoliša. Taj grad ima niz projekata s područja zaštite okoliša i gospodarenja otpadom od kojih čak šest financiraju sredstvima EU. Jedna od najvećih investicija izgradnja je novog reciklažnog dvorišta u prigradskom naselju Herešin u vrijednosti od 5,2 milijuna kuna. Upravo zbog toga Koprivnica je na ovogodišnjem izboru portala Gradonačelnik.hr, Hanza Medie i Ipsos Pulsa za najbolji grad odnijela pobjedu u kategoriji Eco-city. Koprivnica je napredna i kad je riječ o otpadu pa se tako na području grada odvojeno prikuplja 56 posto otpada, a sva kućanstva imaju uvjete za odvojeno prikupljanje otpada. Taj je grad napredan i kad je riječ o čistom prijevozu. Na području grada nalazi se osam punionica za električna vozila. Koprivnička gradska uprava i ustanove imaju pet električnih i dva hibridna vozila, a uz to, komunalno poduzeće ima tri električna vozila za održavanje gradskih groblja i zelenih površina. Među prvim su gradovima u javni prijevoz uvrstili dva potpuno električna autobusa u kojima je prijevoz besplatan, a davno su uveli i sustav javnih bicikala s flotom od 70 bicikala od kojih je 10 električnih. Ove su godine u dijelu grada, prvi u Hrvatskoj, uspostavili Living Lab – Živuču laboratorij Koprivnica, jedini takav u jugoistočnom dijelu Europe. Sve se više koriste i obnovljivim izvorima energije, a učinkovitost im nije strana i kad je o javnoj rasvjeti riječ. Oko 20 posto područja grada pokriveno je energetske visoko učinkovitom LED rasvjetom koju 70 posto čini učinkovita natrijeva rasvjeta zadnje generacije, a tek je 10 posto rasvjeta starije generacije. Koprivnica već dugi niz godina traži nove iskorake kad je u pitanju energetska učinkovitost i, kako je svojedobno istaknuo gradonačelnik Mišel Jakšić, treba im puno prostora i snage da prezentiraju građanima da je to važno za budućnost grada i njegovo brendiranje, ali i koliko im pomaže u svakodnevnom životu.

Upravo je to jedan od izazova s kojim se suočava koncept *smart city*. Prvi je izazov formalne prirode, a odnosi se na potrebu da se uspostavi odgovarajući zakonski i regulativni okvir. Drugi je spomenuta neinformiranost šire populacije, ali nerijetko i nedovoljna informiranost samih donositelja odluka koji često ne vide jasan poslovni model iza koncepta. Točnije, ne vide da im *smart* koncept ne jamči samo financijske pogodnosti, već i ekološke te sociološke. Treći je izazov tehničkog karaktera, a najčešće podrazumijeva potrebu izgradnje snažnije infrastrukture. No, da je sve to moguće prebroditi dokazuju gradovi koji su pokazali da se upravljati može i drugačije, gradovi koji su postigli jedinstvo uma svih građana i gradovi koji stalno uče. EU Strategija 2050. ima jasnu viziju poboljšanja gospodarstva i klimatskih promjena. U tome upravo gradovi imaju ključnu ulogu, tim više što prognoze nisu sjajne i predviđa se da će do 2050. godine čak 70 posto stanovništva živjeti u gradovima. Valja zaključiti kako će se taj trend u vremenima ispred nas samo još više pojačavati, a time će rasti i odgovornost gradova. U novoj financijskoj perspektivi EU bit će više sredstava za razvoj pametnih rješenja, stoga je potrebno uhvatiti se u koštac s izazovima i krenuti.

Europski dom Vukovar

„KAD SE MALE RUKE SLOŽE!“

Europski dom Vukovar udruga je utemeljena 2000. godine, a jedna joj je od temeljnih zadaća djelovanja održavanje društveno-gospodarskog razvoja Vukovarsko-srijemske županije. Među ciljevima rada prometnuli su se i zaštita okoliša te vaninstitucionalno obrazovanje i organiziranje kreativnog rada mladih, a spomenute ciljeve udruga uspješno ostvaruje putem provedbe raznovrsnih aktivnosti poput radionica i predavanja.

Udruga je uspješno osigurala sredstva za dodatnu edukaciju najmlađih sugrađana o važnosti brige za okoliš, a spomenuta sredstva osigurana su zahvaljujući natječaju Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost za sufinanciranje projekata zaštite okoliša organizacija civilnog društva. Tijekom 2019. godine u partnerstvu s vrtićima i osnovnim školama s područja grada Vukovara provedena su dva projekta sufinancirana kroz spomenuti natječaj.

LAJKAJ OVO, STARO KAO NOVO

Projekt imena „Lajkaj ovo, staro kao novo“ Europski dom Vukovar provodi u partnerstvu s vrtićima DV Vukovar1 i DV Vukovar2 te OŠ Dragutina Tadijanovića, OŠ Siniše Glavaševića i OŠ Nikole Andrića. Osnovni je cilj projekta poticanje djece na recikliranje, s naglaskom na ponovnu upotrebu tekstila iz domaćinstva. Tako su tijekom lipnja djeca iz svojih domova donosila staru odjeću od trapera. Od tog su materijala ljetos sašivene vrećice za presvlačenje koje su djeca pak tijekom jeseni ukrašavala na kreativnim radionicama organiziranim u njihovim vrtićima i školama. Ukupno se provodi pet kreativnih radionica na kojima se, osim ukrašavanja, s djecom razgovara o važnosti odvajanja i recikliranja otpada. Na kraju svake radionice djeca na dar dobivaju bojaniku koja je posebno osmišljena i realizirana kroz projekt, a odgajateljice i ravnateljice koje su sudjelovale u aktivnostima na dar dobivaju torbe od recikliranog materijala.

NOVO RUHO STAROM NAMJEŠTAJU

Drugi je projekt za koji su osigurana sredstva u okviru natječaja projekt „Novo ruho starom namještaju“ koji Europski dom Vukovar provodi u partnerstvu s OŠ Josipa Matoša Vukovar (školom za djecu s posebnim potrebama) i udrugom Vukovarske iskrice – Udruga za pomoć osobama s intelektualnim teškoćama te u suradnji s Drvodjeljskom tehničkom školom Vinkovci. Cilj je projekta poticanje mladih na zaštitu okoliša kroz učenje o ponovnoj upotrebi namještaja. Učenici srednje drvodjeljske škole vođeni profesorom za vrijeme praktične nastave pripremili su stare stolce koje su potom tijekom dviju kreativnih radionica bojali zajedno s učenicima osnovne škole i članovima udruge osoba s posebnim potrebama. Obnovljeni stolci ostaju u trajnom vlasništvu škole i udruge kao dar i uspomena na partnerstvo u projektu. Kroz oba projekta glavni su ciljevi bili podučavanje djece o važnosti recikliranja te njihovo upoznavanje s mogućnostima ponovne upotrebe proizvoda, a njihovom provedbom stvorene su mogućnosti za implementaciju neformalnih oblika obrazovanja čemu Europski dom Vukovar i inače teži u svom svakodnevnom radu.

„Od projekata očekujemo dugoročan i pozitivan utjecaj na podizanje svijesti djece o važnosti brige za okoliš i recikliranja kao neodvojivog i veoma značajnog aspekta brige o okolišu. Također, očekujemo da provedbom programa neformalnog obrazovanja u budućnosti možemo doprijeti do većeg broja djece i mladih kao i organizacija kako bi pozitivan trend promjena nastavili širiti i dalje. Provedbom takvih i sličnih aktivnosti potaknut ćemo svijest zajedničkog djelovanja za dobrobit svih jer kvaliteta života danas i u budućnosti svakako ovisi o tome kako ćemo postupati s otpadom kao društvo, ali i kao pojedinci“, istaknula je izvršna direktorica EDVU-a Dijana Antunović Lazić.

TJEDAN SMANJENJA OTPADA

ČAK 80 POSTO PROIZVODA BACA SE NAKON SAMO JEDNE UPOTREBE

U drugoj polovici studenog obilježen je Europski tjedan smanjenja otpada (The European Week for Waste Reduction). Radi se o međunarodnoj inicijativi koja putem različitih aktivnosti, kampanja i programa nastoji uključiti vlasti, tvrtke, civilni sektor i građane u razumijevanje i prihvaćanje prednosti održivog gospodarenja otpadom.

Europski tjedan za smanjenje otpada teži potaknuti što veći broj sudionika širom Europske unije na provođenje mjera podizanja svijesti o smanjenju otpada, ponovnoj uporabi proizvoda i recikliranju materijala. Svojom svakodnevnom aktivnošću upravo građani postaju ključan faktor u mijenjanju okoliša. Tehnološki napredak i razvoj gospodarstva koji uvjetuje pretjeranu, a često i neracionalnu potrošnju ne smije biti opravdanje za zanemarivanje ljudskog utjecaja na okoliš. Navika na jednostavno uzimanje sirovina iz prirode kao da je njihova količina neograničena, a zatim stvaranje proizvoda od kojih se čak 80 posto baca nakon samo jedne upotrebe u potpunosti je neodrživa. Na taj se način iscrpljuju vrijedni resursi i energija, a stvara se smeće. Kako bi se negativni trendovi zaustavili, zaštita okoliša i prirode postaje presudna za održiv napredak u budućnosti. Uz promjenu zakonodavstva i uvođenje zelenih tehnologija, potrebno je poduzimati odlučne mjere i na ostalim razinama jer samo se tako mogu očuvati resursi o kojima ljudi ovise.

Čak 82 posto komunalnog otpada u Hrvatskoj baca se na odlagališta kao pomiješano i neiskoristivo smeće. Otpad se može odvojiti već u kućanstvu kako bi ga se ponovo moglo uporabiti, kompostirati ili pripremiti za daljnju preradu. Na taj se način smanjuje rizik za onečišćenje okoliša, štedi se energija i doprinosi se učinkovitom gospodarenju otpadom.

SMANJI OTPAD – PONOVO UPOTRIJEBI – RECIKLIRAJ

Jedna od ključnih poruka Tjedna smanjenja otpada zasigurno je načelo 3R. „Reduce, Reuse, Recycle“, odnosno „Smanji otpad, ponovo upotrijebi te recikliraj“. Smanjivanje se odnosi na povećanje svijesti o važnosti smanjenja količine otpada koji se proizvodi. Savjeti kako izbjeći ili smanjiti otpad najčešće kao primjer navode kompostiranje, korištenje antireklamnih naljepnica za poštanske sandučiće ili korištenje vode iz slavine umjesto iz plastičnih boca. Ponovna upotreba skreće pozornost na činjenicu

da proizvodi mogu imati „drugi život“ i namjenu. U tom slučaju valja promovirati popravak i ponovnu upotrebu proizvoda umjesto kupovine novih te potaknuti donaciju proizvoda koji više nisu potrebni. Dodatni je cilj promjena ponašanja potrošača u smislu kupovine proizvoda za višekratnu upotrebu. Recikliranje se pak odnosi na radnje kojima je cilj pomoći ljudima da poboljšaju svoje postupke razvrstavanja otpada, na primjer ohrabrujući ih da svoj otpad odlože na odgovarajuća mjesta ili organiziranjem posjeta postrojenjima za sortiranje i recikliranje.

U svrhu dodatnog isticanja važnosti recikliranja, prošle je godine utemeljen i prvi Svjetski dan recikliranja. Obilježen je 18. ožujka na inicijativu Međunarodnog zavoda za recikliranje (BIR) sa sjedištem u Bruxellesu, jedinog globalnog udruženja za recikliranje koje zastupa oko 800 tvrtki i 35 povezanih nacionalnih udruženja za recikliranje iz 70 različitih zemalja svijeta. Recikliranje, industrijsko ili kućno, vodi ka sveukupnom smanjenju emisija CO₂, istodobno štiteći vrijedne prirodne resurse našeg planeta. Glavni su prirodni resursi našeg planeta voda, zrak, ugljen, nafta, prirodni plin i minerali. Međutim, tom popisu pridružuju se i reciklabilni materijali kao sedmi resurs na svijetu. Bez recikliranja, stari će i odbačeni hladnjaci, plastične boce, namještaj, kutije za pakiranje, automobili i mobiteli samo pridonijeti ubrzanom rastu hrpa otpada na odlagalištima. Postoji nekoliko konkretnih promjena poput omogućavanja slobodne i održive trgovine reciklabilnim materijalima, edukacije o važnosti recikliranja, potpore recikliranju u lokalnim zajednicama, suradnji s proizvođačima i poticanja „dizajna za recikliranje“ s ciljem smanjenja otpada i planiranja „kraja života“ proizvoda još u fazi njihovog nastajanja te, svakako, potpore inovacijama, istraživanjima i inicijativama koje potiču bolje prakse i tehnologiju recikliranja.

TJEDAN SMANJENJA OTPADA U HRVATSKIM GRADOVIMA

Pojavom tehnologije i naglim porastom broja stanovnika problem otpada sve je više prisutan. Otpad ne nestaje kad ga se odloži van vidokruga i to ne znači da time postaje problem nekog drugog. Odbacivanjem otpada on postaje smeće i samim time gube se sva vrijedna svojstva koja on posjeduje. Ako se ne uvede i ne primjenjuje sustav pravilnog gospodarenja otpadom, taj problem postaje sve veći. Kampanja „Za ljepšu našu!“ Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost predano radi na podizanju svijesti kako je otpad puno više od smeća. To su sve stvari ili predmeti koji iza ljudi ostaju nakon svakodnevnih aktivnosti, bilo da je riječ o domu ili radnom mjestu. Te stvari i predmeti mogu štetno utjecati na okoliš, ali mogu biti i vrijedne sirovine za daljnju preradu. Na službenoj internetskoj stranici Fonda dostupni su mnogi edukativni sadržaji s korisnim savjetima kako pravilno odlagati otpad, ali i kako Tjedan smanjenja otpada obilježavati svaki tjedan iznova.

Ovogodišnjem obilježavanju Tjedna smanjenja otpada pridružili su se mnogi hrvatski gradovi pa tako, primjerice, u Labinu održana izložba recikliranih radova učenika osnovnih škola Labinštine. Izložbom postavljenom u Gradskoj knjižnici u sklopu projekta „Zelene navike za održivu Labinštinu“, prvi se put uključio i Grad Labin, kao jedan od ukupno 9.087 aktivnosti diljem cijele Europske unije.

Udruga Zelena Istra u Umagu organizirala je sajam razmjene pod imenom TiDam – TiDaš. Građani su tom prilikom razmjenjivali odjeću i obuću koju više ne nose, a koja je očuvana i nekom drugom može biti od koristi. Sav višak doniran je humanitarnoj organizaciji. U sličnoj razmjeni sudjelovali su i najmlađi građani i građanke Pule. Naime, djeca iz Dječjeg vrtića Pula u suradnji sa Zelenom Istom imala su „Veselu razmjenu igračaka“. Djeca su sakupljanjem igračaka i njihovom razmjenom naučila kako mogu ponovno upotrijebiti igračke koje se ne koriste i završe u otpadu.

Europski tjedan smanjenja otpada održava se već deset godina s ciljem promicanja aktivnosti podizanja svijesti o održivom upravljanju resursima i otpadom.

NAJBRŽI PT2 U DRŽAVI

Zdrav duh u zdravom tijelu

Između osam tisuća trkača koji su sudjelovali na utrci B2Run, najvećoj regionalnoj poslovnoj utrci koja se početkom listopada održala na Jarunu, našlo se i 14 sportski nastrojenih Fondovaca. Zajedno s ostalim kolegama iz poslovnog svijeta, na jedno su poslijepodne zaboravili wordove, excelove, registre ugovora, egop i zahtjeve za nadoknadom sredstava (popularne ZNS-ove) te dali petama vjetra. Logično, s obzirom na to da zdrav život ide ruku pod ruku sa zaštitom okoliša na kojoj svi zajedno predano radimo.

Fondovci su rezultatom dokazali kako nikako „nisu za baciti“. Ustrajnim radom nogu, a pomalo i ruku, premašili su čak i SAFU te se slobodno može konstatirati da su najbrži PT2 u državi. Ali to nije sve! Osim PT-ovaca, za doprinos rezultatu zaslužni su i ostali sektori i službe, poput Sektora za obračun i naplatu naknada, Sektora za energetska učinkovitost, Sektora za gospodarenje posebnim kategorijama otpada, Sektora za pravne poslove i Sektora za EU fondove.

U toj popularnoj utrci mogu sudjelovati organizacije javnog i privatnog sektora te obrti (slobodna zanimanja i samostalne djelatnosti) i udruge/klubovi. Kako bi se osvojila priznanja, mala, srednja i velika poduzeća trebaju prijaviti najmanje tri zaposlenika. Službeno vrijeme natjecatelja i vrijeme po kojemu se određuje plasman je neto vrijeme (tzv. "chip start" - vrijeme koje se postiže od trenutka prolaska startne ravnine do ulaska u cilj). A koliko su točno Fondovci bili brzi? Prema službenim podacima, prosječno 12,79 km/h. Drugim riječima, mogli bi umaknuti prosječnoj zmiji ili tasmanijskom vragu (u slučaju da nekim čudom zaluta u Hrvatsku).

Fondovcima trkačima Tamari Brixy, Milovanu Zrakiću, Ivanu Čužiću, Martini Čipčić Bragadin, Anđi Mareviću, Sanji Jelačić, Mirti Herceg Hegedus, Tatjani Stubić, Ivani Jonke, Jasmini Smokvini, Anđelku Latinčiću, Ani Alujević Čulo, Juraju Čopu i Nikoli Baranu čestitamo na ostvarenom rezultatu. A kako bi dogodne, prešli i ZG holding, pozivamo i ostale sportski nastrojene Fondovce da predano vježbaju i treniraju jer *Mens sana in corpore sano*.

ZLARIN

PRVI HRVATSKI OTOK BEZ PLASTIKE

Kako je malen otok napravio velik iskorak

Inicijativi je u prosincu National Geographic Hrvatska dodijelila nagradu „Žuti okvir“ u kategoriji Život ispod vode

Ideja o Zlarinu kao prvom hrvatskom otoku bez plastike za jednokratnu upotrebu rodila se u ljeto 2018. godine. Aktivistica Ana Robb, porijeklom sa Zlarina, potaknula je lokalnu zajednicu da osvijesti rastući problem plastičnog zagađenja okoliša, posebice morskog, kao jedne od najopasnijih posljedica dominantnog ekonomskog modela i načina života potrošačkog društva. Kako bi ideju provela u djelo povezala se s Ivanom Kordić i Natašom Kandijaš i okupila mali tim koji je zajedno s Katarinom Gregov iz Turističke zajednice Zlarin i Antonijem Bibericom iz Mjesnog odbora pokrenuo inicijativu „Za Zlarin bez plastike“. U jesen 2018. godine tim je osvojio prvu nagradu na Adriatic Plastic Challengeu udruge Terra Hub i uz prva sredstva počeo raditi na svom cilju - pomoći Zlarinu da postane otok bez plastike za jednokratnu upotrebu te da i druge zajednice potakne da pokrenu i uvedu promjene nužne za prijelaz na kružnu ekonomiju i održiv način života.

Inicijativa je u prvom redu svoje napore usmjerila na stjecanje povjerenja zlarinskih ugostitelja i trgovaca kao dionika u zajednici ključnih za tranziciju te na učvršćivanje njihovog vjerovanja u projekt. U proljeće 2019. godine tim inicijative s jedne strane te 12 lokalnih ugostitelja i trgovaca s druge strane potpisali su Povelju Za Zlarin bez plastike čija je svrha bila osigurati kontinuiranu posvećenost projektu kao i pravednu podjelu odgovornosti.

Nakon potpisivanja započeo je proces nabave zamjenskih proizvoda i kreiranja edukativnog programa za nadolazeću sezonu. U procesu pripreme tim je izradio niz edukativnih letaka, nekoliko plakata, razglednice, info ploču i internetsku stranicu www.bezplastike.eu sa savjetima kako živjeti s manje plastike i manje otpada te kako smanjiti štetni utjecaj na okoliš uz primjenu kompostiranja i uvođenja drugih održivih životnih navika.

ODMORI SE OD PLASTIKE

Prvo ljeto bez plastike na Zlarinu službeno je otvoreno objavljivanjem kratkog videa za podizanje svijesti „Odmori se od plastike“. Video je gotovo u potpunosti snimljen volonterskim snagama, od izrade scenarija do dana kad je prvi puta prikazan široj javnosti u Galeriji Klovičevi dvori u lipnju. Glavni sudionici bili su studenti iz Udruge studenata biologije - BIUS koji su u proljeće 2019. godine provodili istraživanje bioraznolikosti otoka Zlarina i okolnog podmorja te otočani, nekolicina poznatih osoba i aktivista civilnog društva.

Od ljeta 2019. godine i prve sezone bez plastike ni u jednom kafiću, konobi, restoranu ni dućanu na Zlarinu nije moguće kupiti ni dobiti plastične proizvode za jednokratnu upotrebu. U samo dva mjeseca Zlarin je uštedio čak 162.000 plastičnih predmeta za jednokratnu upotrebu u odnosu na 2018. godinu. Dio proizvoda zamijenjen je kompostabilnim alternativama, ali puno je bitnije bilo raditi na suštinskom cilju zamjene jednokratnog mentaliteta onim višekratnim koji je dugoročniji i trajniji ne samo kad je u pitanju kupovina, nego i kad su u pitanju širi svjetonazor i odnosi s ljudima i s prirodom. Zato je tim tijekom ljeta proveo velik broj edukacija i projekcija dokumentarnih filmova za djecu i odrasle, domaće i goste na Zlarinu. Pokrenuli su i uvođenje

sustava kompostiranja na Zlarinu uz podršku francuske udruge SMILO i Otočkog vijeća za održivi razvoj Zlarina.

Pokretačice inicijative Ana i Ivana kažu: „Nakon toliko uloženog truda puno nam znače priznanja koja smo dobili nakon sezone. Predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović prezentirala je u svom govoru na Općoj Skupštini UN-a Zlarin kao primjer dobre prakse u pokretanju potrebnih promjena. Dobili smo posebno priznanje na Danima hrvatskog turizma za ulazak u finale u kategoriji Održivi turizam. Ušli smo i u finale europske nagrade Good Lobby Awards koja se u prosincu dodjeljuje u Bruxellesu. Ipak, rad s ljudima na Zlarinu i pozitivne reakcije nama su najveće priznanje i poticaj za daljnji rad.“

Dodatni poticaj predstavljaju i vijesti iz drugih dijelova Hrvatske i drugih zajednica koje javljaju kako su, inspirirane primjerom Zlarina, odlučile drastično smanjiti korištenje plastičnih proizvoda. Prvi je u promjenu krenuo hotel Adriatic iz Rovinja kao predvodnik hotela iz grupe Maistra kao i općina Medulin koja izbacuje jednokratnu plastiku iz svojih javnih ustanova i tijela.

Rad inicijative prepoznali su i mediji te je kroz njihovu podršku Zlarin od prvog dana djelovanja inicijative ostvario vidljivost bez presedana. Medijska analiza iz jeseni 2019. godine pokazala je kako je vijest o borbi Zlarina protiv plastike dosegla 37 milijuna ljudi te ostvarila vrijednost objava od gotovo 2 milijuna eura

VELIKA PODRŠKA VOLONTERA

Inicijativa „Za Zlarin bez plastike“ od samog je početka u potpunosti radila na volonterski pogon. Ana, Ivana i Nataša uložile su u vođenje tranzicije Zlarina prema zajednici bez plastike više od 2.000 volonterskih sati. Širenje ove ideje na druga mjesta u Hrvatskoj tražilo je otvaranje prema novim volonterima i pravni oblik koji može podržati daljnji razvoj. Zato je inicijativa od ove jeseni pronašla novi dom – zlarinsku udruhu Tatavaka. U duhu *upcyclinga* i ponovnog korištenja, umjesto pokretanja nečeg novog članovi inicijative preuzeli su Tatavaku, posljednjih godina pomalo uspavanu zlarinsku udruhu kojoj je ime dao čakavski pjesnik sa Zlarina Mladen Bjažić. Tatavaka ili tetivika trnovita je biljčica koja se kao korov širi Zlarinom i dalmatinskim krajevima, a listovi su joj u obliku srca. Članovi udruge tatavaku vide kao simbol promjena koje žele pokrenuti u Hrvatskoj od danas nadalje. U daljnjem radu fokus su odlučili proširiti na širenje ideje o zajednicama bez plastike na škole i tvrtke kroz poticaj za pokretanje novih „zajednica bez plastike“ kao i „škola bez plastike“ te „poslova bez plastike“ i na korištenje plastike kao simbola i motiva za pokretanje dijaloga o širim problemima našeg društvenog i ekonomskog sustava te poticanje tranzicije na kružno gospodarstvo.

MLAĐE GENERACIJE POKRETAČI SU POZITIVNIH PROMJENA

Najvažniji im je cilj utjecati na stvaranje održivih životnih navika djece i mladih jer vjeruju da su obrazovanje i rad s mladima ključni faktori pozitivnih promjena. Započele su suradnju sa šibenskim školama kroz obrazovne aktivnosti za osnovnoškolce i srednjoškolce te novi projekt C-Change uz podršku Grada Šibenika. Okupile su i novu generaciju od desetak mladih ljudi koji će rad sa školama proširiti u druge hrvatske gradove.

Za kraj Ana i Ivana poručuju: „Najveća nam je nada da će ta djeca i mladi ljudi odrasti u generaciju koja će transformirati naš svijet ne samo u mjesto slobodno od plastike, već u istinski humanističko i duboko demokratsko okruženje u kojem ima mjesta i poštovanja za svaki oblik života.“

Poznat hrvatski glazbenik Darko Rundek podržava inicijativu

LIDERI DRUŠTVENO ODGOVORNOG PODUZETNIŠTVA

Od osnutka Zadruga je postala lider društvenog poduzetništva koji je prepoznat u široj regiji, a svojim djelovanjem aktivno i izravno doprinosi izgradnji društva tolerancije i suradnje te pomaže socijalno isključenim osobama i njihovim obiteljima unaprijediti njihovo samopouzdanje i kvalitetu života. Također aktivno doprinosi održivom razvoju lokalne zajednice, smanjenju siromaštva i očuvanju prirode.

Tekstilna industrija uz naftnu je industriju drugi najveći zagađivač okoliša. Pri tome se ne misli samo na proizvodnju tekstila jer se tekstilni otpad pojavljuje i u procesima tvorničke proizvodnje vlakana, proizvodnje odjeće te u prodajnoj industriji. Tijekom same proizvodnje javljaju se gotovo sve vrste zagađenja. Prije svega, u proizvodnji se koriste strojevi koji koriste mnogo električne energije te ispušnim plinovima onečišćuju zrak. Također se koriste i bojila za tkaninu koja pak sadrže teške metale. Nadalje, u proizvodnji se koriste prirodni resursi poput vode i zemlje koja služi za proizvodnju sirovina koje se polijevaju pesticidima i na taj način direktno utječu na okoliš te su posebno štetni za ljudsko zdravlje.

„Kao primjer možemo uzeti proizvodnju sirovine od pamuka. On u industriji spada pod prirodna vlakna, a za razliku od uzgoja organskog pamuka u kojem nisu korišteni pesticidi, 22,5 posto svih insekticida i 10 posto svih pesticida koji se utroše na godišnjoj razini koriste se kod uzgoja 'konvencionalnog' pamuka. Iako je teško za povjerovati, proizvodnja samo jedne pamučne majice zahtjeva 2.500 litara vode i 150 grama pesticida koji prodiranjem u zemlju i vodu negativno utječu na poljoprivredna zemljišta i zagađenje vodotoka, a time ugrožavaju živote ljudi i životinja“, pojašnjava Ivan Božić, upravitelj zadruge Humana Nova.

„Uz prirodna vlakna, u tekstilnoj se industriji proizvodi odjeća načinjena od poliestera, najlona, elastina ili likre čija proizvodnja stvara zagađenja i teško ju je reciklirati. Najlonu je, primjerice, potrebno više od 40 godina da se razgradi u prirodi. Ti se proizvodi izrađuju od naftnih derivata, nusprodukata pri rafiniranju nafte što povećava potrebe i ovisnost čovječanstva o nafti te povećava štetno zagađenje koje nas sve pogađa“, zaključuje Božić.

SOCIJALNA ZADRUGA HUMANA NOVA

HRVATSKA INICIJATIVA ZA PREVENCIJU ZAGAĐENJA OKOLIŠA TEKSTILNIM OTPADOM

Procjenjuje se da se u Hrvatskoj godišnje proizvede 135.000 tona tekstilnog otpada, a najveći su izvor tekstilnog otpada kućanstva. Prosječan vijek trajanja odjevnih predmeta iznosi oko 3 godine nakon čega se odjeća baca te je potrebno mnogo godina da se razgradi. Nerecikliranje odjeće povećava proizvodnju odjeće, a time i zagađenje okoliša. Da bi se riješio problem tekstilnog otpada, u svijetu se razvijaju brojne inicijative unutar sektora tekstilne industrije kojima je cilj smanjiti negativan utjecaj na okoliš i zajednicu.

Jedna je od takvih mjera i uporaba tekstila imajući na umu da se 90 posto tekstilnog otpada može ponovno koristiti i reciklirati. Skupljanje, sortiranje i uporaba tekstila imaju brojne pozitivne učinke poput manjeg rafiniranja, transportiranja i procesiranja te se na taj način čuvaju okoliš i energija koja je potrebna za proizvodni proces. Prikupljeni tekstil sortira se i razvrstava na tekstil pogodan za daljnje nošenje koji se zatim dalje preprodaje te na tekstil nepogodan za daljnju upotrebu, poput hlača, suknji i slično koji se pak usitnjava za punila u izolacijama za automobile, krovove, zvučnike, panele, namještaj itd. Vuneni se predmeti prodaju specijaliziranim tvrtkama za preradu materijala, a pamuk i svila sortiraju se prema stupnjevima kako bi se proizvele krpe za razne industrijske potrebe. Postindustrijski otpad često se prerađuje unutar postrojenja, a ostaci od krojeva koriste se u proizvodnji raznih predmeta, filca i pokrivača.

NOVE MOGUĆNOSTI ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Jedna od inicijativa koja se u Hrvatskoj bavi problemom tekstilnog otpada socijalna je zadruga Humana Nova Čakovec. Humana Nova osnovana je 2011. godine u sklopu projekta ESCO – „edukacija za socijalno zadrugarstvo – nove mogućnosti za osobe s invaliditetom“ koji je predvodio Autonomni centar – ACT. Glavni je cilj projekta bio zapošljavanje osoba s invaliditetom u Međimurskoj županiji te je u edukacijskim programima sudjelovalo 38 osoba. Programi su omogućili da polaznici završe tečajeve za voditelje ureda, web administratore, knjigovode te šivače.

Po prestanku projekta Humana Nova započela je s radom potičući zapošljavanje osoba s invaliditetom i drugih društveno isključenih osoba kroz proizvodnju i prodaju kvalitetnih i inovativnih tekstilnih proizvoda od ekoloških i recikliranih materijala za domaću i inozemno tržište. Danas, nakon skoro 8 godina djelovanja, zadruga zapošljava 29 osoba, od čega 19 osoba s invaliditetom.

Zadruga promovira vrijednosti zajedništva, suradnje i uzajamnosti, kvalitete i profesionalnosti, hrabrosti, ekonomske, društvene i ekološke održivosti te stjecanja novih vještina

USKORO NOVI POZIV ZA ENERGETSKU OBNOVU VIŠESTAMBENIH ZGRADA

Novih 152 milijuna kuna suvlasnicima zgrada

Foto:
Ante Gudelj
Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja

„Od 2015. godine do danas objavljeno je pet poziva za energetske obnove javnih i višestambenih zgrada. Ugovoreno je ukupno 1.455 projekata, odnosno investicija u ukupnoj vrijednosti 550 milijuna eura, od čega su više od polovice tog iznosa, čak 295,3 milijuna eura bespovratna sredstva iz Europskog fonda za regionalni razvoj. Do sad smo ugovorili 90 posto svih sredstava koja su na raspolaganju za energetske obnove, a koja su dobivena od Europske komisije te ćemo ostatak sredstava ponovno uložiti u energetske obnove višestambenih zgrada“, najavio je Štromar na konferenciji koja je u povodu skorašnje objave natječaja za višestambene zgrade održana u Hotelu International početkom prosinca.

60 POSTO BESPOVRATNIH EU SREDSTVA

Objava novog poziva očekuje se početkom prvog kvartala 2020. godine, a ministarstvo u tu svrhu u prvoj fazi osiguralo minimalno 152 milijuna kuna. Stoga je ta konferencija, kako je Štromar istaknuo, prilika da svi oni koji žele obnoviti svoje višestambene zgrade dobiju sve potrebne informacije od struke, ali da im iskustva prenesu i upravitelji koji su dosad bili uključeni u taj proces, a sve s ciljem kako bi na najkvalitetniji način iskoristili raspoloživa sredstva. Radi se o: kako je rekao, 60 posto bespovratnih sredstava EU koje stanari mogu dobiti za obnovu svoje zgrade. „Blagodati obnove uživa već 16 tisuća kućanstava, imaju manje račune za struju te udobnije i zdravije uvjete boravka u svojim stanovima što je najbolja preporuka svima onima koji razmišljaju da isto to naprave i na svojim zgradama“, istaknuo je ministar Štromar.

Apelirao je na sve koji imaju pripremljene projekte i svu dokumentaciju, ali i na one koji to još nisu učinili da ih pripreme jer još stignu javiti se na poziv.

Na pitanje novinara zašto se tako dugo čekalo, gotovo tri godine, da se ponovo raspiše taj poziv, Štromar je objasnio kako se analiza raspoloživih sredstava radi nakon što se završe ugovoreni projekti te da se tek potom može znati s kojim se iznosom raspolaže. „Naš građevinski sektor ne može odraditi tako velike količine posla. U posljednje dvije godine vrijednost svih projekata narasla je na oko pet milijardi kuna, a to je razlog i za rast građevinskog sektora koji se u bruto društvenom proizvodu opet približava brojkama iz 2008. godine. Velika je potražnja za kvalitetnom radnom snagom, a treba osigurati da na tržištu ima i dovoljno građevinskog materijala“, pojašnjava ministar Štromar.

RAST GRAĐEVINSKOG SEKTORA

„Koliko je velik interes za projekte energetske obnove, govori i činjenica da smo čak dva puta povećali alokaciju za posljednji objavljeni poziv za energetske obnove javnih zgrada. Iako je prvotno bilo osigurano 380 milijuna kuna, na kraju je potrošeno više od milijardu kuna. Upravo je to odličan pokazatelj da smo prepoznali potrebe građana, a jedna od pogodnosti energetske obnove je, kao što sam već napomenuo, i rast građevinskog sektora što rezultira i rastom plaća za građevinske radnike“, naglasio je.

„U posljednje dvije godine vrijednost svih projekata energetske obnove narasla je na oko pet milijardi kuna, a to je razlog i za rast građevinskog sektora.“ Predrag Štromar

ZAJEDNIČKI USPJEH JAVNOG I PRIVATNOG SEKTORA

Savjetnica direktora Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost Suada Mustajbegović u uvodnom je obračaju iskazala zadovoljstvo što se nastavlja s programom koji je u početku bio sufinanciran nacionalnim sredstvima Fonda. Ističe kako su prve obnovljene zgrade bile odličan primjer i motivacija za mnoge druge suvlasnike. Mustajbegović navodi kako je do danas u Hrvatskoj, što nacionalnim, što sredstvima EU obnovljeno gotovo tisuću višestambenih zgrada. Prijavitelji tih projekata uglavnom su bili upravitelji zgrada te im valja čestitati na tako dobrom rezultatu. „Mi u Fondu taj program doživljavamo doista kao zajednički uspjeh koji pokazuje koliko je važna suradnja i razumijevanje između javnih institucija i privatnog sektora. Iza svih tih projekata stoje uspješni, stručni ljudi kojih na ovoj konferenciji ne nedostaje te vjerujem da ćemo i na ovom javnom pozivu imati jako dobre rezultate na koje možemo biti ponosni u okviru cijele Europe jer mi smo jedna od prvih zemalja koja je krenula u takav način sufinanciranja“, izjavila je Mustajbegović.

U novom pozivu, kao i u dosadašnjima, odabrani projekti energetske obnove višestambene zgrade morat će osigurati barem 50 posto ušteda u odnosu na godišnju potrošnju energije za grijanje/hlađenje prije provedbe energetske obnove. Od same objave novog poziva do početka podnošenja prijava, prijavitelji će imati dovoljno vremena za pripremu projektnih prijedloga, a oni koji to žele i ovaj put mogu u pripremi projekata i potrebne dokumentacije koristiti pomoć Fondovog Sektora za energetske učinkovitost. Novost je da će se kod prijava koristiti informatički sustav eFondovi putem kojeg će se predavati cjelokupna dokumentacija prijava, ali i odvijati sva komunikacija tijekom provedbe projekta.

STRUČNA PODRŠKA FONDA ZA ZAŠTITU OKOLIŠA I ENERGETSKU UČINKOVITOST

Upravo je tu novinu u svojoj prezentaciji pojasnio Mladen Ilijević, voditelj projekata obnove višestambenih zgrada u Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Istaknuo je kako će, kao i dosad, Fond prijaviteljima pregledavati tehničku dokumentaciju te im pomagati u otklanjanju pogrešaka i nedostataka. Stručne konzultacije ovog su puta opcionalne, odnosno upravitelji ih mogu, ali i ne moraju koristiti. No, s obzirom na iskustvo i visoki postotak prolaznosti zgrada koje je pregledao stručni tim Fonda, a koja je na dosadašnjim javnim pozivima EU iznosila od 92 do 97 posto uspješnosti, Ilijević je siguran da će većina upravitelja i dalje dolaziti u Fond po stručno-tehničku pomoć. Podsjetio je samo na činjenicu da su neki pilot-projekti koji su se pripremali bez pomoći Fonda imali prolaznost od oko 17 posto, a svima je u cilju da se prijavi što više kvalitetnih projekata koji će maksimalno iskoristiti sredstva EU. Kao i na prethodnom pozivu velik će izazov biti osigurati natpolovičnu većinu suglasnika.

„Suvlasnici su izuzetno zadovoljni svim učincima energetske obnove te su uštede u većini slučajeva premašile njihova očekivanja. U praksi se pokazalo da energetske obnovljene zgrade više štede i više vrijede.“ Mladen Ilijević

„Kod animiranja stanara, uz neizostavnu ulogu upravitelja, ključan su čimbenik i predstavnici suvlasnika. Vrlo često o njihovom entuzijazmu i strpljivoj upornosti ovisi nužna zainteresiranost natpolovične većine suvlasnika. I dok su zbog izostanka dogovora pojedine zgrade spriječene u prijavi, sve je više dobrih primjera u kojima su dobrom voljom i odgovornošću suvlasnika mnoge zgrade kvalitetno, isplativo i energetske učinkovito obnovljene. Oni koji su to uspjeli napraviti uz pomoć programa sufinansiranja, izuzetno su zadovoljni svim učincima energetske obnove te su uštede u većini slučajeva premašile njihova očekivanja. U praksi se pokazalo da energetske obnovljene zgrade više štede i više vrijede“, kazao je Ilijević.

IZAZOVI U DOSADAŠNJOJ PROVEDBI PROJEKATA

Referirajući se na iskustva provedbe projekata koji su ugovoreni prema prvom javnom pozivu EU za energetske obnovu višestambenih zgrada Predrag Čuljak, voditelj Odjela za tehničku verifikaciju projekata energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije u Fondovom Posredničkom tijelu razine 2 istaknuo je kako je to bio prvi takav poziv te da je, s obzirom na to da su upravitelji bili suočeni s kompleksnijim procedurama i pravilima EU nego je to bilo kad su se za tu namjenu koristila nacionalna sredstva, izazova u provedbi bilo dosta. Često se događalo da korisnici dostavljaju nepotpunu dokumentaciju kod zahtjeva za nadoknadu sredstava što pak prolongira samu obradu njihovog zahtjeva. Djelatnici Fonda su, osim pregleda dokumentacije, također išli i na terenske kontrole kako bi provjeravali tijek i kvalitetu izvedbe projekta.

„Nepravilnosti koje su podložne korekcijama uglavnom su se odnosile na provođenje postupaka nabave.“ Sanja Jelačić

Sanja Jelačić, voditeljica Odjela za kontrolu nabave navodi kako je bilo nepravilnosti koje su podložne korekcijama, a one su se najviše odnosile na greške u provođenju postupaka nabave. „Bilo je slučajeva kad se korisnici nisu pridržavali pragova za primjenu postupaka nabave, skraćivali su rokove za dostavu ponuda, mijenjali su kriterije tijekom odabira ponuda, a u nekim slučajevima ugovori se nisu sklapali u skladu s onim što je bilo propisano u dokumentaciji za nadmetanje ili pozivu na dostavu ponuda“, pojasnila je Jelačić te istaknula da je pogrešaka, premda u manjem postotku od prije navedenog, bilo i kod provođenja samog ugovora. Te su se greške najčešće manifestirale u kašnjenju dostave jamstava, izmjeni bitnih elemenata ugovora, izvršavanju aktivnosti koje nisu bile predmet ugovora, ugradnji drugog materijala umjesto ugovorenog i slično.

„Uz kvalitetnu edukaciju i redovito informiranje, broj pogrešaka moguće je minimizirati zbog čega Fondovo Posredničko tijelo razine 2 kontinuirano s ciljem otklanjanja tipičnih pogrešaka i bolje apsorpcije sredstava provodi radionice za korisnike“, istaknuo je Čuljak te zaključio kako nije loše postavljati pitanja, već je loše ne pitati i raditi pogrešno.

„Uz kvalitetnu edukaciju i redovito informiranje, broj pogrešaka moguće je minimizirati zbog čega Fondovo Posredničko tijelo razine 2 kontinuirano provodi radionice za korisnike.“ Predrag Čuljak

Svoja iskustva s pripremom i provedbom projekta s prisutnima su podijele i dvije upraviteljice Dolores Sorić iz Labin stana i Angelina Vinković iz Prve nekretnine. Obje su se složile kako su im kod prijave na javni poziv, ali i u kasnijim fazama projekta puno pomogla stručna podrška i savjeti koje su dobili od djelatnika Fonda, kao i materijali koje su dobili na radionicama koje je održavao Fondov tim za tehničku pomoć, ali i kasnije stručnjaci iz PT2. Obje s nestrpljenjem očekuju novi poziv jer je interes njihovih suvlasnika velik.

PLANOVI MINISTARSTVA GRADITELJSTVA ZA BUDUĆE PROGRAMSKO RAZDOBLJE

Govoreći o aktivnostima koje slijede, načelnica Sektora za programe Europske unije, međunarodne i poslove EU Ines Androić Brajčić na konferenciji je predstavila i planove Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja za buduće programsko razdoblje.

„Uz energetske obnovu zgrada, naš će naglasak biti na zelenoj infrastrukturi u urbanom području te kružnom gospodarenju prostorom i zgradama. Razvojem zelene infrastrukture i poticanjem kružnog gospodarenja zgradama unaprijedit ćemo urbana područja Republike Hrvatske i pridonijeti, između ostalog, smanjenju efekta toplinskih otoka, sprečavanju nekontroliranog urbanog širenja, povećanju trajnosti zgrada u prostoru i primjeni obnovljivih izvora energije“, istaknula je. Naglasila je kako će se inovacijama u uspostavljanju regenerativnog urbanog dizajna te inovacijama u korištenju prostora i zgrada doprinijeti i poboljšanju kvalitete življenja sugrađana. „Vjerujemo da ćemo i u tom području biti jednako uspješni te se nadamo da ćemo u tu svrhu uspjati povući znatna sredstva iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova u financijskom razdoblju 2021.-2027.“, najavila je Androić Brajčić.

„Uz energetske obnovu zgrada, naš će naglasak biti na zelenoj infrastrukturi u urbanom području te kružnom gospodarenju prostorom i zgradama.“ Ines Androić Brajčić

ZBOGOM PLASTIČNIM VREĆICAMA

S ciljem smanjenja plastike u okolišu, Kaufland Hrvatska prvi je trgovački lanac koji je donio odluku o potpunom povlačenju laganih plastičnih vrećica iz prodaje iz svih svojih trgovina u Hrvatskoj. Taj važan potez dio je velike strategije trgovačkog lanca koji u fokus stavlja brigu za okoliš i zajednicu, održivost i društveni angažman.

Prema Pravilniku o izmjenama i dopunama pravilnika o ambalaži i ambalažnom otpadu lagane plastične vrećice su vrećice za nošenje s debljinom stjenke manjom od 50 mikrona, a u Kauflandu se takve vrećice trenutačno mogu kupiti na blagajnama po cijeni od 80 lipa odnosno 1 kune. Navedene plastične vrećice od 1. siječnja 2020. godine u Kauflandu više neće biti dostupne, a kupci će moći odabrati između nekoliko drugih vrsta kao što su papirnate ili platnene vrećice.

Kaufland je aktivno uključen u brigu za okoliš, a posebna pažnja posvećuje se problemu plastike u okolišu pa će tako osim povlačenja plastičnih vrećica Kaufland Hrvatska također s početkom 2020. godine iz prodaje povući jednokratno plastično posuđe te pribor za jelo, kao i plastične štapiće i slamke te ih zamijeniti alternativnim održivim rješenjima.

Borba protiv plastike postaje sve važnija tema u politici i društvu, a maloprodaja u tom kontekstu ima važnu ulogu. Sukladno tome, Kaufland Hrvatska dio je strategije REset Plastic Grupe Schwarz koja primjenjuje holistički pristup temeljen na pet područja djelovanja: izbjegavanje plastike, poseban dizajn proizvoda, recikliranje, uklanjanje plastike iz okoliša te inovativna rješenja i istraživanja. Na taj se način smanjuje upotreba plastike i zatvara krug recikliranja. U okviru spomenute strategije, Kaufland će do 2025. godine u svim zemljama smanjiti upotrebu plastike za najmanje 20 posto te osigurati mogućnost recikliranja ambalaže vlastite robne marke do 100 posto.

Međutim, spomenute inicijative nisu prvi koraci koje je kompanija napravila. U svim se područjima dosljedno provode mjere vezane uz zaštitu okoliša i klime. Brojne aktivnosti sežu od primjene energetski učinkovite tehnike i ekološki osviještenog projektiranja novih građevina preko logističkih procesa koji nisu štetni za klimu do izbjegavanja otpada. Kaufland se, primjerice, tako 2013. godine obvezao na to da u vlastitim kozmetičkim proizvodima i proizvodima za njegu tijela, kao i sredstvima za pranje i čišćenje ne upotrebljava čvrste čestice mikroplastike.

Kauflandove poslovnice također nisu iznimka, njihov primarni ekološki cilj smanjenje je potrošnje energije i emisije CO2 zbog čega se u poslovnicama koriste energetski učinkovite tehnike. Poslovnice se griju preko tzv. rashladnih sustava industrijskog hlađenja. Ta tehnologija omogućuje očuvanje prirodnih resursa pa se umjesto goriva kao što su nafta, plin ili drva poslovnice gotovo u cijelosti zagrijavaju otpadnom toplinom rashladnih vitrina. Uz to, Kaufland je krajem 2017. godine oko 130.000 zaposlenika u svojim trgovinama postupno počeo opremiti novom radnom odjećom. Posebnost pri tome je što se dio kolekcije sastoji od organskog pamuka s certifikatom Fairtrade što znači da se u proizvodnji odjeće obrađuje isključivo organski pamuk koji ne sadrži štetne tvari te koji se dokazano proizvodi u kontroliranim i poštenim uvjetima rada.

Uz podršku tvrtke za zbrinjavanje otpada GreenCycle, Kaufland je razvio koncept koji omogućuje ponovnu preradu dijela stare kolekcije radne odjeće. Ta se odjeća reciklira i prerađuje u tople pokrivače koji se doniraju humanitarnim organizacijama. Tako i na kraju „životnog ciklusa“ pojedinog proizvoda kompanija preuzima odgovornost za okoliš te time daje podršku projektima važnima za ljude kojima je potrebna pomoć. Uz sve navedene aktivnosti Kaufland također radi na senzibiliziranju okoline.

„Težimo uključivanju i edukaciji kupaca na temu recikliranja i zbrinjavanja otpada. Primjerice, valja istaknuti naše spremnike za zbrinjavanje otpada koji su već nekoliko godina smješteni na ulazu u naše poslovnice. Kupci, osim uobičajenog otpada poput folije, papira i kartona ili baterija, u njima mogu zbrinuti i žarulje te male električne uređaje“, pojašnjava Marija Franić, voditeljica Korporativnih komunikacija.

MCDONALD'S HRVATSKA

RECIKLIRANI MATERIJALI KAO KLJUČ USPJEHA

McDonald's Hrvatska u studenom je počeo s uvođenjem novih papirnatih slamki, držača za balone i novih čaša bez plastičnog poklopca za sladoled McFlurry kao prvi korak inicijative za smanjenje korištenja plastike u restoranima. Postojeći proizvodi na testiranju izrađeni su od papira. Prilikom zamjene ostalih proizvoda od plastike, osim papira, koristit će se drvo, R-PET (reciklirani polietilen tereftalat).

Novi, prihvatljiviji materijali, testiraju se u jednom restoranu kako bi se analizirali rezultati, utjecaj na lanac nabave i operativne procedure, a postepeno će se uvoditi i u ostale restorane u Hrvatskoj. Prioritet je jednokratna plastična ambalaža koju planiraju zamijeniti u najkraćem roku na cijelom tržištu.

Plan je da svi restorani tijekom sljedeće godine, odnosno najkasnije početkom 2021. godine, koriste alternativne materijale kao zamjenu za jednokratnu plastičnu ambalažu. McDonald's se obvezao i kako će do 2025. godine koristiti isključivo ambalažu koja je izrađena iz održivih, recikliranih i certificiranih izvora te reciklirati 100 posto ambalaže za goste u svim restoranima. Promjene su u McDonald'su fokusirane na smanjenje upotrebe

plastike unutar sustava te na dubinsku analizu situacija u kojima se koristi plastika. Spomenuti pristup provodi se u četiri koraka: smanjenje plastične ambalaže, inovacije, povećanje udjela reciklirane plastike u građevinskim materijalima i ambalaži te sortiranje u restoranima.

McDonald's trenutno koristi materijale na bazi papirnih vlakana u oko 80 posto svojih pakiranja. To se prvenstveno odnosi na ambalažu od oblikovanog papirnog vlakna sa 100 postotnom sposobnošću recikliranja – biorazgradivu ambalažu. Od 2016. godine 64 posto papirnog pakiranja dolazi iz certificiranih ili recikliranih izvora, a s početkom 2020. godine 100 posto papirnatih ambalaže za goste dolazit će iz obnovljivih ili certificiranih izvora.

McDonald'sova inicijativa za smanjenje plastike fokusirana je na smanjenje zagađenja plastikom i na promoviranje odgovornog korištenja plastike te eliminiranje one plastike koja u najvećoj mjeri negativno utječe na okoliš. Očekuje se da će optimiziranje pakiranja i recikliranje rezultirati uštedama od 10 posto godišnje na zbrinjavanju otpada što je značajan iznos koji će kompanija reinvestirati u daljnje recikliranje.

EKO KORPORATIVNO

„U McDonald'su smatramo da je naša i odgovornost i prilika predvoditi aktivnosti koje smanjuju korištenje plastike. Plan nam je do 2025. godine za pakiranja koristiti isključivo ambalažu koja je izrađena iz održivih, recikliranih i certificiranih izvora te reciklirati 100 posto ambalaže za goste u svim našim restoranima“, poručio je Pavel Pavliček, direktor McDonald'sa Hrvatska.

„Određeni dio plastične ambalaže neophodan je u poslovanju s hranom zbog očuvanja kvalitete i sigurnosti hrane, ali i kako bi se smanjilo bacanje hrane i zadržala svježina. Zato smo fokusirani na inovacije u pogledu materijala koje koristimo, na smanjenje ambalaže koja se teško reciklira, povećanje uporabe recikliranih materijala i investicije koje će povećati količinu reciklirane ambalaže. Također, naša globalna politika izravno podržava ciljeve postavljene paketom Europske unije za kružno gospodarstvo o povećanju reciklirane ambalaže i sprječavanju nastanka otpada“, istaknuo je Robert Švigir, voditelj odjela nabave i kontrole kvalitete u McDonald'su.

Uz spomenutu inicijativu McDonald's je prvi u Hrvatskoj podržao projekt prerade iskorištenog ulja u biodizel. Sve iskorišteno biljno ulje od 100 postotne uljane repice i suncokreta prikuplja se i predaje na preradu u biodizelsko gorivo. Iskorišteno ulje sakuplja tvrtka Rol-Bo u suradnji s tvrtkom Biotron koja se bavi proizvodnjom biogoriva. Osim kao sirovina za proizvodnju biodizela, prikupljanje otpadnog jestivog ulja odražava se na niže troškove pročišćavanja otpadnih voda te redukciju glodavaca u sustavima za odvodnju jer glodavci ulje koriste kao hranu. Ovlašteni prerađivač iskorištenog ulja ima implementiran sustav održive proizvodnje sukladno normi ISCC EU (International Sustainability & Carbon Certification). Certifikacija pruža dokaz sukladnosti s okolišnim, socijalnim i kriterijima sljedivosti te kvalificira poduzeća za biomasu ili biogoriva za pravno priznanje u skladu s ciljevima koje je postavila Europska direktiva o obnovljivoj energiji 2009/28 / EC (EU RED).

UPOZNAJTE NAS: SEKTOR ZA ENERGETSKU UČINKOVITOST

SEKTOR KOJI JE UKLJUČEN U SVE PROJEKTE U HRVATSKOJ VEZANE UZ ENERGIJU

Sektor za energetska učinkovitost postoji od samog početka rada Fonda, a na njegovom je čelu dvojica iskusnih fondovskih veterana Irena Dubravec i Mario Mihetec. Irena je voditeljica Službe za sustavno gospodarenje energijom dok je Mario voditelj Službe za energetska učinkovitost i obnovljive izvore energije.

SVEOBUHVNOST ENERGETSKE UČINKOVITOSTI

„Kad je Fond 2004. godine počeo sufinancirati projekte poticanja energetske učinkovitosti bili smo, možemo slobodno reći, pioniri u tom području. Jako je malo jedinica lokalne samouprave, ali i tvrtki uopće tad razmišljalo da u svojim sredinama postepeno smanjuju potrošnju energije i sustavno njome gospodare. Danas je to nezaobilazna tema i sastavnica svih europskih, ali i svjetskih

strategija i planova o zaštiti okoliša i ublažavanju klimatskih promjena“, tumači Mario Mihetec početke rada na osmišljavanju javnih poziva i natječaja Fonda koji su dali poticaj da se takvi projekti populariziraju i u Hrvatskoj. „Zaista je širok spektar programa i projekata koje je Fond kroz godine sufinancirao u području energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije“, nadopunjuje ga Irena Dubravec te dodaje kako je Fond sufinancirao velike investicijske projekte poput izgradnje vjetroelektrana, energana na biomasu, energetska učinkovite javne rasvjete u gradovima i općinama te razne obrazovno-istraživačke projekte koji su bili svojevrsni startupovi. „Ono čemu trenutno dajemo naglasak u nacionalnom sufinanciranju, uz poticanje čistog transporta, projekti su korištenja obnovljivih izvora energije u kućanstvima i projekti *smart city* koji su vrlo interesantni jedinicama lokalne samouprave“, kaže Irena.

DVIJE SLUŽBE UNUTAR SEKTORA

Pojašnjavajući razlike između svoje i Marijeve službe, Irena ističe da je primarni cilj njezine Službe za sustavno gospodarenje energijom analizirati uštede i valorizirati učinke projekata koje Fond sufinancira, dok je Mario zadužen za odabir, financiranje i praćenje projekata za koje se ocijeni da svojom kvalitetom udovoljavaju kriterijima Fonda. Uz to, ona u djelokrugu svog rada odnedavno ima i projekte suzbijanja energetske siromaštva kojima se jako veseli jer se i privatno bavi humanitarnim radom kao predsjednica Lionsovog LC Lenuci kluba. Nadalje, aktivnosti službe usmjerene su na i projekte izračuna okolišnog otiska proizvoda, usluga i organizacija, sufinanciranje uvođenja sustava EMAS i eko-oznaka kao i certifikata koji se odnose na sustave upravljanja energijom i okolišem. „Ove godine velik je interes vladao za javni poziv koji smo objavili za poticanje projekata pametnih gradova. Dodijelili smo 8 milijuna kuna premda je broj prijava nadmašio raspoloživi budžet što pokazuje da naši gradovi i općine žele ići ukorak sa svjetskim trendovima“, ističe Irena.

Iz Marijeve Službe za energetska učinkovitost i obnovljive izvore energije ove je godine izašlo sedam javnih poziva, a sljedeća godina bit će još intenzivnija jer ponovno kreće program energetske obnove obiteljskih kuća. Uz sve nacionalne pozive koje pripremaju iz područja energetska učinkovite obnove, korištenja obnovljivih izvora energije i čistog transporta, dio zaposlenika dodatno će biti angažiran na programu Norveških fondova te kao stručna podrška upraviteljima zgrada i predstavnicima stanara na pripremi dokumentacije za novi krug energetske obnove višestambenih zgrada koja se sufinancira iz fondova Europske unije.

RAD OD 0 DO 24 SATA

„Na prošlom pozivu za obnovu višestambenih zgrada prolaznost je bila oko 92 posto, stoga mislim da ni na novom pozivu ne nedostaje velikog optimizma kad je u pitanju postotak prolaznosti. Naš tim koji je upraviteljima pružao tehničku pomoć zadnjih dana prijave radio je doslovno od 0 do 24 sata i mislim da smo tim pristupom pokazali koliko nam je svima stalo da što više projekata dobije EU sufinanciranje. Upravo taj dobar rezultat pokazuje koliko je važna suradnja i razumijevanje između državnih institucija i privatnog sektora. U konačnici, svi imamo isti cilj, a to je da živimo kvalitetnije i bolje, u zdravijim prostorima s ljepšim vizurama naših gradova“, ističe Mario te dodaje da su osim upraviteljima iskusni stručnjaci iz njegove službe bili na raspolaganju i jedinicama regionalne i lokalne samouprave kod javnih poziva za energetska obnove javnih zgrada. „Trudimo se maksimalno biti na raspolaganju korisnicima koji nas u svako doba dana mogu pitati u kojoj je fazi njihov predmet, što treba dostaviti i slično. Držimo se rokova, prioritet su nam isplate, prvenstveno iz razloga što smo svjesni da se većina naših projekata tiče fizičkih osoba kojima je taj novac izuzetno važan jer vjerojatno imaju dogovore sa svojim dobavljačima i izvođačima“, naglašava Mario.

DINAMIKA I RAZNOVRNOST POSLA

Sektor trenutno broji dvadeset zaposlenika, uglavnom su to inženjeri strojarstva, elektrotehnike, prometa, arhitekture i građevine. No, da bi predmeti bili pravilno raspoređeni te da bi svaki dokument stigao do onog tko je zadužen za pojedini projekt brinu se vrijedne

administratorice koje svakodnevno urudžbiraju pristiglu poštu. Irena i Mario ističu kako kao voditelji svojih službi nastoje, kad god je to moguće, osigurati svojim kolegama da idu na razne edukacije i seminare. U mnogo slučajeva Fondovci su kažu, „tražena roba“ posebno kad treba gostovati na okruglim stolovima i držati predavanja na raznim stručnim konferencijama. „Rad Fonda prepoznat je u javnosti, naši javni pozivi i natječaji vrlo su popularni među građanima, pa stoga nije ni čudno kad, primjerice, sredstva za nabavu električnih automobila i bicikala budu iskorištena u samo nekoliko minuta ili ona za korištenje obnovljivih izvora energije 'planu' u nekoliko dana“, kaže Mario. Sve to posljedično zahtjeva brzu reakciju timova koji su zaduženi za pojedine javne pozive jer u rokovima treba pregledati sve projekte, pripremiti mišljenja za sklapanje ugovora i isplatu sredstava. A uz to treba odgovarati na brojne telefonske pozive i e-maile, a po potrebi i davati izjave za medije. Irena pak naglašava kako je vrlo raznolik profil njihovih korisnika pa zaposlenici često moraju prilagođavati svoju komunikaciju svakom od njih. „Posao je vrlo dinamičan, međutim, mi mu pristupamo odgovorno i s rokovima se dobro nosimo. Kao tehnički sektor svakodnevno komuniciramo s financijskim i pravnim sektorom te nam je zbog toga izuzetno važna dobra interna komunikacija“, pojašnjava Irena.

NEFORMALNA DRUŽENJA DOPRINOSE DOBRIM MEĐULJUDSKIM ODNOSIMA

Irena i Mario slažu se kako su neformalna druženja korisna jer doprinose dobrim međuljudskim odnosima. Mario naglašava kako je posao važan, ali barem u njegovoj službi – ljudi su najvažniji i zato su stručnjaci koji savjesno i profesionalno obavljaju svoj posao, metaforički rečeno, kapljica vode na dlanu koju treba čuvati iz razloga što razumiju da njihov posao pomaže krajnjim korisnicima. Irena nadodaje kako se kroz razgovor među kolegama, pa makar i onaj neformalan, razmjenjuju iskustva i znanja. „Da bi dobio poštovanje, prvo ga moraš zaslužiti i smatram da je to jedna od osnova u Fondu. I želja za uspjehom naravno, jer ako je Fond kao institucija uspješan, uspješni smo svi mi“, zaključila je.

Blagdani su vrijeme svjetlucavih ukrasa, blistavih lampica, veselja i druženja, ali i vrijeme u kojem proizvodimo više otpada no obično. Konkretno, istraživanja pokazuju da se u to vrijeme godine količina otpada povećava za tridesetak posto. Većina tog otpada, odnosno čak 37 posto, odnosi se na ambalažni otpad, osobito papir i karton.

Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost u suradnji s agencijom Imago osmislio je kampanju kojom žele građane potaknuti da daruju poklone bez suvišnog umatanja. Uz slogan „I bez ukrasnog papira dar u srce dira!“ pažnju su usmjerili na motiv darivanja – točnije, na reakciju onih koji taj dar primaju. „Božićni darovi vrlo su često umotani u ambalažu koju nije moguće reciklirati, stoga pozivamo građane da razmisle o tome i isprobaju neku od alternativa klasičnom umatanju. Mogućnosti su brojne – od poklanjanja u staklenim posudicama ili uz pomoć japanske metode zamatanja u marame, pa do organizacije potrage ili neke druge kreativne ideje“, poručuju iz Fondovog Odjela za odnose s javnošću. „Kad znamo da građanin godišnje proizvede 432 kilograma otpada, odnosno dnevno više od jednog kilograma, svjesni smo da uz malu promjenu navika doista možemo utjecati na smanjenje količina otpada. To je tek jedan segment uz koji svakako želimo naglasiti i potencijal ponovne uporabe i prenamijene predmeta koje više ne koristimo u nešto novo i unikatno“, dodaju Fondove PR-ovke Anamarija, Ojdana, Sunčana i Lidija koje su zajedno s timom iz Imaga predano radile na kampanji.

Posebnost te blagdanske kampanje su i billboardi koji su za tu priliku sasvim ogoljeni te je na njima, bez dodatnog papira, rukom ispisan slogan kampanje. Na taj način Fond je simbolično htio doprinijeti smanjenju korištenja papira koji je nekad teško izbjeći. No, da to nije slučaj kad govorimo o blagdanskome darivanju, pokazuju i video prijedlozi kreativnih mogućnosti darivanja koji se mogu pronaći na Facebook stranici kampanje „Za ljepšu našu!“. Ako se ipak odlučite svoje poklone umotati, neka to bude u papire koji se mogu reciklirati i koje nakon otvaranja darova možete odložiti u za to predviđene spremnike. Dodatne ideje kojima ćete pokazati da vam je stalo do vaših najdražih, ali i do prirode, potražite na Fondovoj službenoj Facebook stranici Za ljepšu našu! i uvjerite se kako doista i bez ukrasnog papira dar u srce dira.

I bez ukrasnog papira dar u srce dira!

Ovih blagdana možete učiniti nešto lijepo za svoje najbliže, ali i prirodu. Smanjite gomilanje otpada i isprobajte elegantniji način umatanja koristeći maramu.

1. Uz dar po izboru, potrebna vam je jedna svilenkasta marama, šal ili komad tkanine.

2. Stavite dar na sredinu marame.

3. Uхватite suprotne krajeve marame i čvrsto zavežite.

4. Uхватite druga dva suprotna kraja i zavežite čvor preko prvog. I to je to, imate dva dara u jednom!

Za više informacija i trikova za darivanje bez umatanja posjetite Facebook stranicu **Za ljepšu našu!**

Kako darivati i ne zagađivati?

Ovih blagdana možete učiniti nešto lijepo za svoje najbliže, ali i prirodu. Smanjite gomilanje otpada i isprobajte ideju sa starom staklenkom u novom ruhu.

1. Potrebno vam je: staklenka, boja koja se lako suši, kistovi i vrpca za ukras.

2. Staklenku oslikajte po želji.

3. Kad se boja dobro osuši, stavite dar unutra.

4. Kasnije staklenku prenamijenite u unikatni božićni svijećnjak i sjaju nema kraja!

Za više informacija i trikova za darivanje bez umatanja posjetite Facebook stranicu **Za ljepšu našu!**

- Razmislite što je zaista potrebno, a što je višak.
- Razmislite mogu li se neki predmeti kreativno preurediti i dobiti novu funkciju, a samim time biti i unikat.
- Razmislite hoće li trećina obilne blagdanske gozbe već sutradan završiti u smeću ili je možete s nekim podijeliti.
- Razmislite što kupujete i potičete li time nečiji vrijedan rad i trud.
- Razmislite što sa svom ambalažom koja ostaje od proizvoda. (Jeste li znali da je kod nekih proizvoda, primjerice bombonijera, tek 30 posto sadržaja sami proizvod, a ostalo otpada na pakiranje?)

Dragi suradnici,
ne brinite, Grinch nije
ukrao zadnju stranicu
blagdanskog izdanja.
Željeli smo samo dati
primjer kako uz što manje
papira pokazati da vam je
stalo do prirode i do
najbližih.

**Zato ovih blagdana
darujte bez ukrasnog
papira jer dar je ono
što u srce dira.
Sretan Božić i
nova godina.**

FOND ZA ZAŠTITU
OKOLIŠA I ENERGETSKU
UČINKOVITOST

Za ljepšu našu!